AZ ORSZÁG TÜKRE.

BUDAPESTI KÉPES HETILAP.

IV-dik évfolyam.

Felelős szerkesztő:
BALÁZS SÁNDOR.
Megjelenik e lap minden csütörtökön.

35-dik szám.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
egész évre 12 forint, félévre 6 forint, évnegyedre 3 forint.

Pest, 1865. Augusztus 31-én.

Az előfizetési pénzek s reclamatiók a kiadó-hivatalba küldendők:
GYURIAN és
DEUTSCH TESTVÉREK
könyvnyomdájába, 2 sas-utcza 5-dik szám.

Török Pál

pesti ref. lelkész és a dunamelléki ref. egyházkerület superintendense.

(Képpel).

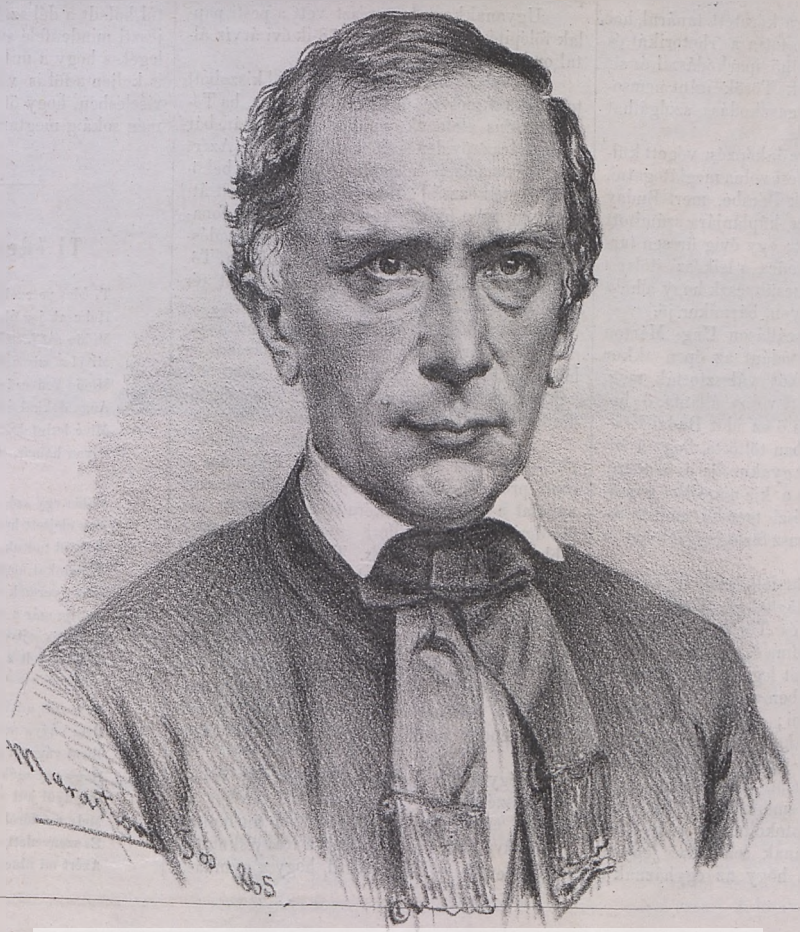

Magas állásu férfiu ritkán részesül oly osztatlan közszeretetben és köztiszteletben, mint azon férfiu, kinek arczképét t. olvasóink jelen számunkkal veszik; és ezt valóban természetesnek találjuk, ha visszaemlékszünk az 1839-dik évre, midön Török Pál a fővárosba jött, az akkori református község lelkészeül; ha visszaszaemlékszünk arra, hogy mit talált az ifju lelkész, és mit szerzett, mit alkotott azóta.

A mult évi „Protestans képes Naptárban" hoszabb életrajza jelent meg a közszeretetü superintendensnek Ballagi Mór jeles tollából, mely után a következő vázlatot adjuk.

Török Pál született 1808. jan. 29-kén Alsó-Váradon Bars-vármegyében. Itt jeles atyja, a jelenleg 83 éves ősz lelkész felügyelete alatt végezvén az elemi iskolákat, Selmeczre vitetett gymnasiumba, hol 8 évig tanult, az utolsó két évben a bölcsészeti karban.

17 éves volt, midön a philosophiát végezvén, Selmeczről Debreczenbe ment. Itt ismerősek, rokonok nélkül, egészen idegen emberek között pályafutását oly téren vala folytatandó, melynek viszonyait nem ismerte. Érezé, hogy életének egy válságos pontjához jutott s épen itt adta először tanuságát amaz eszélyességnek, mely azóta minden tettét jellemzi s mely abban áll, hogy minden mohóságtól menten, elejét, végét szokta meggondolni dolgainak, mielött cselekszik. A helyett tehát, hogy — mint helyzetében legtöbben cselekesznek vala — pályája végéhez sietve, mint philosophiát jó előmenetellel végzett ifju a választandó szakpályára iratta volna be magát, jobbnak tartá a másod philosophiát ujra hallgatni és magának ezen,

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

előtte már ismert téren elöljárói jóakaratát biztosítani.

A következés megmutatta, hogy jól számitott. Fél év alatt magára vonta a jeles Péczeli tanár figyelmét és megnyerte kitünő jóakaratát, ugyanekkor Budai Esaiás superintendens megkülönböztető pártfogását, az év végén vizsgák alkalmával pedig Péchy Imre főgondnok ur kegyét, a ki azontul soha nem fordult meg Debreczenben anélkül, hogy a szép reményü ifjut magához ne hivatta s állapota iránti részvét mellett jövője érdekében vele ne tanakodott volna.

Amaz időben a tanuló jelességét a latin irodalomban való jártassága szerint szabták meg. Török Pálnak nagy nevet szerzettek azon latin versek, melyeket gr. Reviczky Ádám, borsodi, gr. Teleki József szabolcsi főispánsági ünnepélyekre s az ifju Izsák Ferdinánd halálára irt, melyek mint nevezetességek kinyomattak.

Ezeknél fogva a legelőkelőbb házak és családokhoz nyilt bemenetele.

Történt ez időben, hogy Budai Esaiás superintendensnek jobb karja kitörvén, Török Pált választotta, hogy neki legtitkosb és legérdekesb leveleit diktálja. Tapasztalván pedig később, hogy Török által semmi titkos dolga világosságra nem jött, ezen, fiatal emberben oly ritka discretio annyira megnyerte Budai Esaiást, hogy ezentul Törökhöz a legbensőbb vonzódással volt.

Igy vetette meg az ifju Török alapját azon közhasznu pályának, melynek futását nemsokára vala megkezdendő.

Öt évi Debreczenben mulatás után, mely idő alatt folytonosan előkelő ifjak mellet nevelődött, lakáson pedig Péczely József tanár és Szentgyörgyi József tudor mivelt házaiknál volt, 1830-ban bevégezte theologiai tanulmányait, 1831 és 1832-ben pedig mint esküdt diák a rhetorika és poetika tanitója volt a debreczeni collegiumban.

Majd Kis-Ujszállásra kéretett tanárul, hol is három esztendeig tanitotta a rhetorikát és poetikát; hogy mily kitünő iparkodással és sikerrel, erről a szülőknek Török iránt nemsokára ezután mutatott ragaszkodása szolgálhat legvilágosabb tanuságul.

Rektoriáját végezve önképzése végett külföldi egyetemeket szeretett volna meglátogatni, de nem mehetett ki csak Bécsbe, mert Buday superintendens reá, mint káplánjára számitott és sürgette hazajövetelét; egy évig üresen tartotta a káplánságot számára, s lelkészi stolaris jövedelmekben nem részesült, csak hogy a hely Török számára üres legyen, bármikor jő.

Időközben Kis-Ujszálláson Ungi Márton lelkész úr meghalt és utódául az épen akkor Bécsből hazatért Törököt választották meg. Mig hivatalába be kellett volna állania, öt hónapja szabad maradt és ő ez időt Budai Esaiásnál való káplánkodásban töltötte, hogy a lelkészi teendőkben magát gyakorolja és képezze.

Három évig viselte a kis-ujszállási papságot, mely idő alatt lelkészi teendöi mellett sokat tanulmányozott s husz füzet jegyzeteket és előmunkálatokat tett.

1839-ben Pestre jött lelkészül. Itt két hét mulva az ekklézsiára 15,000 frt adósság miatt executio jelentetett be és Török, ki teljes életében rendkivüli szorgalma és munkaképessége mellett törekvései sikerét leginkább annak köszönhette, hogy teendöiben mindig a kellő egymásutánt tudta eltalálni; csakhamar belátta, hogy itt első dolgának kell lenni, nagy jövendőre hivatott egyháza ügyeit tisztába hozni. Hogy tehát mindenekelőtt az ekklézsia ügy állásával teljesen megismerkedjék 6 hét alatt az egyház minden protokollumát s levéltári iratait átolvasta s magának rendszeres jegyzeteket irt össze. Kitünt, hogy az egyháznak a templomépitésből 100,000 váltó forint adóssága van. Ezek miatt törvénykezni, ezeket letisztázni lett feladata s lelkészi teendöin kivül ez foglalta el csak nem minden idejét és vonta el a szaktudzmányi tanulmányozások folytatásától annyival inkább, miután hivatalos bokros teendői mellett ereje és ideje az országos egyház közügyei terén is nagy mértékben igénybe lett véve. Az akkoriban ugyanis élénkebb haladásnak indult hazai mozgalmak az egyházi életnek is uj lendületet adván, Töröknek helyzete úgy mint tehetsége és hajlamainál fogva a harczosok első soraiba kelle állania; nem is pendült meg azóta kérdés a protestáns egyház és iskola mezején, melyben ő munkás részt nem vett volna. — Itt a közügyek küzdhomokán új tér nyilt Török előtt gyakorlati észjárására és alkotó szelleme bebizonyitására. Mind elejétől fogva szebb jövendő föltétele és alapjául a folytonos haladást tekintette; azonban ő, ki magán életében is semmit a véletlenre bizni nem szeretett, a nyilvánosság terén minden lépést elhibázottnak állita, mely történeti multunk mellőzésével, puszta elmélet alapján történik. Midőn 1842-ben jobbjaink zsinattartás szükségességét kezdék pengetni, Török ezt irá: „Nem tartjuk kivánatosnak a zsinat rögtön megnyittatását. Előbb vitatkozzunk, cseréljünk eszméket, fejtsünk ki s alapitsunk meg elveket: közöljük a külföldi tartományok egyházi szerkezeteit, törvényeit; hasonlitsuk ezeket össze s mondjuk el, mi legyen ezekből elfogadható, mi elvetendő, szóval: kellő készülettel s komolyan menjünk a helyre, hol az egyház jelen- s utókorának jöllétéről leend szó.“ Ime a dolgainak elejét végét meggondoló ifju, mint férfi.

A józan haladáshoz általa oly nélkülözhetlennek fölismert eszmecsere lehetősitése végett megalapitotta 1842-ben Székács József barátjával együtt a „Prot. Egyházi és Iskolai Lapot“ melynek szerkesztését 1848. négeig vitték.

1840, 41-ben munkás részt vett a pest prot. főiskola tervezése és alkotásában.

Ugyanakkor nagy részt vett a pesti paplak fölépitésében, mely az 1838-ik évi árvíz által omlott össze.

E vázlatnak, a rendeltetése által kiszabott terjedelmét messze túl kellene haladnia, ha Török tettdús életének minden mozzanatát, bár csak száraz röviden is előakarnók sorolni. Azért is a nagy nemzeti mozgalom és az arra bekövetkezett közzsibbadás végzetteljes éveit átugorván, azon időben vesszük fel ismét a fonalat, a midőn 1855-ben a pesti egyház az adósági nyomasztó terhek alól felszabadulván, Töröknek is szabadabb mozoghatásra nyilt tér és idő.

Itt fordulóponthoz ért Töröknek élete. Minden eddigi fáradozása csak jövő alkotásokat lehetősitő előkészület és alapvetés volt azon művekhez, melyeket ma már a valósulás végstadiumához közel bámulattal szemlél a vizsgáló.

Az 1839 ben Fáy András által megpenditett, 1841-ben eszközlésbe vett felállitása a pesti prot. főiskola, mint sok más félbenmaradt vállalat a szivek fenekére visszaszoritott pia desideriák közé hullott, melyek létesitésére többé senki nem gondolt. Török fölvette egy maga az ügyet és kieszközölvén 1855-ben a pesti ev. ref. theologiai tanintézet, mint a tervezett főiskola egyik alkotó része felállitására a felsőbb engedélyt — a mit sokan vártak, de kevesen hittek — az intézet még azon évben összel megnyilt s azon idő óta folytonosan gyarapodván, jelenleg a segédtanárokon kivül abban 4 rendes tanár müködik, 6000 frt fizetéssel.

Négy évvel később a főiskola egy más kalkatrészének, a gymnasiumnak tétetett le alapja; ezzel egy időben az elemi fiuiskola 4 osztályuvá alakittatott, s ettől a leányiskola elkülönitettett. — Ehhez járul, hogy a gymnasium létesithetése tekintetéből a szükséges helyiségekről is kellvén gondoskodni, a paplak egy emelettel fölebb vitetett; később a gymnasium megalakultával a bölcsészeti osztályokat is kellvén létesiteni és ehhez nagyobb s több épület kivántatván, uj nagyszerü épitkezésbe kellet bocsátkozni. A két épületre tett összes költség volt 55000 frt.

Mindezek mellett, midőn 3 évvel ezelőtt a magyar prot. egyházra nézve oly nagyfontosságu gr. Rádayféle könyvtár megszerzése jött szóba: Török nem késett e vállalatnak is élére állani és fáradhatlan munkásságának köszönhető, hogy az e czélra megkivántató 21,000 frt is kevés hián beszereztetett és a könyvtár dobozokban már Pesten lévén, nem sokára föl fog állittatni.

E vállalatok történetét megirni a jövő feladata; mi csak az eredményeket akartuk bemutatni.

Török egyaránt jeles egyházi és világi szónok; midőn felszólal, a nyugodt hang, a gondolatok szoros logikai rendje és a vitatárgy minden oldalróli megvilágitása ugy tüntetik fel öt, mint ki a pártszenvedélyek fölött túlemelkedve, nem annyira a diadal, mint a közhaszon után látszik törekedni, egyedül az ügy érdeme által lászik vezettetni és ez ád beszédének meggyőző erőt és hatást.

Érdemeinek elismeréseül öt a dunamelléki egyházkerület mindjárt beléptekor, 1839-ben tette tanácsbirájává, 1847-bsn a pesti egyházmegye alesperesévé, 1851-ben pedig superintendenssé lett. Itt hivatalos köre minden részletének ismerete, ritka mérséklet, párositva erélyességgel, tapintatosság, rend-és igazságszeretet jellemzik eljárásait.

Igazságszeretetéről semmi sem tehetne szólóbb tanubizonyságot mint az, hogy rendesen a vesztes fél is megelégedve távozik a tanácsteremből.

Török életpályája, ha bár ma már jóval túl haladt a dél szakán, mint a nap, most terjeszti mindenfelé sugarainak legáldottabb melegét, s hogy a mit elvetett, öntözgetett, az ki is keljen s föl is virágozzék, bizzunk a gondviselésben, hogy öt az egyház és nemzet javára még sokáig megtartja.

Ti édes perczek...

Ti édes perczek ott a multban,
Hol csak jog élt és soha vád;
Midőn azt hittük, hogy mind ugy van,
Mivel a szív csalta magát;
Midőn kedvesünk — mosolyogván
Angyalokkal állt egy sorban...
Mivé lettetek ilyen korán
Olyan hamar, olyan gyorsan!

Midőn egy szó, egy szép tekintet,
Egy elejtett hervadt jósza,
Melyről tudtuk, hogy minket illet,
Álmainkat megrabolta:
Mert gyermek volt a tapasztalás;
De ifju már a szenvedély;
S nem is sejtve, hogy tavasza más,
Kinjára volt a szív kevély.

Nem volt neki elég az élet;
Hisz vágya nem fért el bele:
Birni vágyott a mindenséget,
Hogy egy csókért cserélje be. —
Segélyül jött az ábránd szárnya,
Mely a földről égbe vonta:
És szenvedett — röpülve, szállva —
Azért mi nincs, s nem lesz soha.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Ti édes perczek ott a multban,
Hol hangzott az első „igen,"
S az Isten mondta rá hogy ugy van;
Legalább azt hitte szivem. —
Midőn ott pihent kéz a kézben,
Ajk az ajkon, s rajta lélek . . .
Szép perczek, rátok még emlékszem; —
Oh, hogy már rommá levétek!

Pedig az ifju, ki ott hevült
Remény, kétség, kin, vágy között,
Mennyet vélt látni, ah, mindenütt
S alóla elveszett a föld;
Hangzatosabb volt a madárdal;
Gyémánt-kövé vált minden rög;
Minden lomb rakva volt rózsával:
Azt hitte, hogy mindez örök!

Ti édes perczek, tündér-órák!
Életemnek álom-része;
Csak egyszer látott mesés ország,
Össze vagy már törve, tépve!
— S én mégis ragaszkodom hozzád:
Mert a nap végsugára ez,
Mely ha elhagyja a bérez ormát,
Tudom, hogy már éjszaka lesz.

Szász Gerő.

Marie-Antoinette pöre és kivégeztetése.

— Sanson Károly Henrik, a párisi hóhér naplójából. —

Bármily lelkesült érzelmek legyenek is azok, melyekkel a forradalmat tekintik, mégis lehetlennek látszik előttem, nyugtalanság nélkül gondolni e királynőre, kitől kevesebb mint egy évi időszak alatt, koronáját és szabadságát elrabolták, e nőre, kit a hóhér bárdja özvegygyé tett, ez anyára, kit a község barbarismusa majd nem annyira vitt, hogy gyermekei számára, Istentől ugyanazon szabadulást kérte, melynek óráját végre közeledni érzé: a halált. Az ó-kor legnagyobb szerencsétlensége, melyet a költészet megünnepelt, Marie Antoinette szerencsétlensége előtt elhomályosodik. Midőn ifju koromban atyámat a barlangba követtem, melyet conciergerienek neveztek, sohase haladhattam el a sajnálatra méltó ülésterem előtt a nélkül, hogy szivem össze ne szorult és a rémület önkénytelen érzete ne vett volna erőt rajtam. Szemeimet a fekete, rozsdás ajtóra vetve, mely mögött a szerencsétlen királyné két hónapig élt, nem merve a tegnapra eszmélni és a holnap gondolatától összeborzadva, még a magány vigaszától is megfosztatva, — hideg borzadályt érezék egész testemen keresztül futni és térdeim inogtak alattam, lépteimet megkettöztetém, hogy az átoknak szinhelyétől eltávozzam.

XVI. Lajos halála után a Temple-ban levő királyi fogolyról megfeledkezni látszottak. A párisi népnek XVI. Lajos elleni gyülölete tisztán politikai volt, inkább a király, mint az ember ellen intézve; ugyan e népnek Marie Antoinette elleni gyülölete ellenben politikai és egyszersmind személyes is volt. A királynénak kérlelhetlen ellenségei valának, nem csak az ujítók, kik a monarchiát felforgatni, vagy módosítani akarták, de udvaronczai, sőt még családja tagjai között is. — Egyik mint másik, nem volt képes megbocsátani: független szellemét, finom izlését, előszeretetét az illem által elvetett szórakozási nemek iránt; ezek szemeiben szépsége és bájai bünökké lettek. Érzelmeit eltorzíták, tetteit ócsárlák, és annyira jutottak, hogy a nőt minden nő előtt gyülöletessé tették. A forradalmiak sokkal erélyesebb akaratot gyanitottak benne, mint a gyönge XVI. Lajosban volt; azt hitték, hogy a minden terveiket kijátszó ellenszegülés Marie-Antoinette müve lenne és ugy állíták elő, mint legelkeseredettebb ellenségét a szabadságnak, melyért mindenki szive dobogott; ugy tüntették föl, mint Francziaország vampirját és a külföld bűntársát. A forradalom tehát megfeledkezhetett egy pillanatra, de ő nem feledett. A királyné neve a konventben, a szónokok padjain többször fordult már elő, hogy a comité vonakodását vádolják: a konvent tagjai legtöbbjének szájában e szemrehányás inkább fegyver volt, mely arra volt határozva, hogy elleneit jól találja; mint a Marie Antoinette vére utáni szomj. A konvent falain kivül azonban a

Kanizsa ős vára.

(Lásd szövegét a 394-dik lapon.)

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Ronsin, Vincent, Leclére, Varlet által vezetett párt, melynek irójául Hébert-t kell megjelölnünk, ugyanazon párt, melynek a szomoru dicsőség jutott: Marat-t visszahuzódásra kényszeríteni, nagy lármával követelé Capet özvegyének elitéltetését.

E párt azonban igényt tartott a hegypártiak köszönetére, és igy az általa kivánt fej oda vetteték neki.

A konvent augustus 1-jén rendeletet adott ki, mely Marie-Antoinette-t a forradalmi tribunul elé állíttatni rendelé.

Augustus 2-án, déli két órakor közöltetett e rendelet a királynéval, ki azt végig hallgatá, a nélkül, hogy az által fölizgattatott volna, ruháit összeszedte és leányát inté (julius 3-ka óta a dauphint elragadták töle), s gyermekeit Erzsébet asszonynak ajánlván, erős léptekkel követé a hivatalnokot. Egy keskeny folyosóra érve, feledé magát meghajtani, minél fogva fejét oly erősen megütötte, hogy vére folyni kezdett. Michonis, a hivatalnok kérdést intézett hozzá, ha vajjon az ütés nem okozott-e fájdalmat neki; mire e szókkal felelt:

— Nem, többé semmi se fáj nekem, köszönöm . . .

A corciergerie zártartója ugyanazon Richard volt, kire Corday Sarolta oly élénk befolyást gyakorolt; a királynét tisztelettel és részvéttel fogadá, mely a nagy szerencsétlenséget megillette. Az első éjt a zártartó tulajdon szobájában tölté, másnap azonban Fouquier-Tinville beleegyezésével és nagyobb biztonság ürügye alatt a fogháznak legtágasb és legegészségesebb szobája rendeztetett be számára. E szoba a kápolnába vezető folyosó legvégén állt; a patkányoktól megtépett szőnyeg, rongyokban lógott alá. A szobának két ablaka és két ajtója volt, melyek szorosan egymás mellett feküdtek, de az ablakok erős vas-rostélyzattal valának ellátva és előttük más épületek állottak, oly szorosan, hogy csak kétes világosság hathatott be. A második ajtó be volt falazva, és miután Fouquier-Tanville megparancsolá, hogy éjjel-nappal két csendőr őrizze, a szoba egy láda segélyével két részre osztaték, melyek egyikében a két csendőr, s a másikban Marie-Antoinette lakott; ágya a befalazott ajtó előtt helyezteték el.

A vizgálat hosszasan kiterjedt. Minél inkább megalapíták a királyné szemére hányt tényeket, annyival kevésbé derültek ki a bün bizonylatai, melyektől a vizsgálóbirák magukat meggyőződve érezhették volna, Fouquier-Tinville nem tudott aludni és a vádirat, melyet szerkesztenie kellett volna, szemeiben mintegy megoldhatlan problema állott.

Néhány bátor férfiu e közben elhatározá a királynét megmenteni; szerencsétlenségre azonban a félelem elszigeteltségre kárhoztatá őket. A rémület e napjaiban, két hü szív találkozhatott egymással, a nélkül, hogy kölcsönös nyilatkozatokat tehettek volna. A megbukott királyság szolgáinak egyike, Rougeville lovag, Michonis hivatalnok közbejárásával bemenetelt nyert Marie-Antoinette szobájába és a királynénak egy székfüt adott át, mely gombolyukába volt tüzve. E székfü egy darabka papirba volt becsavarva, melylyel a királynénak szolgálatát ajánlá; nem kétkedett, hogy a bátor ifju még többször is fog a bejuthatásra alkalmat találni és miután nem akart egy ember életet föláldozni, saját életét megmentendő, melyre már oly kevés értéket helyezett, a papirra tagadó választ tüzdelt, midőn egy csendőr hirtelen belépve, a levelkét hatalmába kerité. A csendőr feladása következtében Marie-Antoinette a közbiztonsági bizottmány tagjai által kihallgattaték; Richard és neje, bizonyos Fontaine és Michonis bebörtönöztettek; a királynétól elvevék a nőt, ki addig kiszolgálta, és őt, magát egy más szobába vitték, hol a felügyelet még szigorúbbá lett.

Ezen esemény alapul szolgált a vádnak, mely a biztonsági bizottmány által a Tuilleriákban talált papirok által kiegészittetett.

Vendémiaire 22-kén, Fouquie-Tinville beadta vádiratát. — E sajátságos irat olvasása, melyben a józan ész és a valószinüség oly sokszor megsértetik, valamint a nyelv, melyen iratott, fogalmat adhat a zavarról, melyben a közvádló állott.

Miután azt hiszem, hogy ez okmány már különben is eléggé ismeretes, nem akarom itt ismételni. Fouquier-Tinville által volt aláirva, és hogy a szabálynak elég tétessék, a közvádló neve alatt még e nevek állottak:

Herman Armand Márton József, Foucaut István, Sellier Tousssaint Gábor, Coffinhal Péter András, Deliége Gábor, Ragmer Péter Lajos, Maire Antal Mária, Denisot Ferencz József, Maçon István, mindnyájan a tribunal birái.

* * *

Egy nemes vállalkozott a királyné megmentésére, két ügyvéd, Chauveau-Lagarde és Tronson-Ducoudray, védelmezésének megtiszteltetését nyerék, oly megtiszteltetés, mely nem volt minden veszély nélküli, mely azonban neveiket összekapcsolá e szerencsétlen nő nevével.

Október 13-kán, (Vendémiaire 22) tudósiták őt, hogy másnap a birák előtti megjelenésre kell készülnie.

Az augustus 1-jén kelt rendelet, mely Marie-Antoinette-nak a forradalmi tribunal elé állittatását rendelé, egyszersmind megparancsolá, hogy a Capet családhoz tartozók részére a kiadások csupán a legszükségesebbekre szorittassanak. A község e rendeletet a kisszerü boszu érzelmeivel magyarázván, a fogolynőtől még a mulhatlanul szükséges dolgokat is megtagadá. A gyászöltöny, melyet a királynénak meghagytak, rongyokban széthullott; Marie-Autoinette azonban, nem akarván ellenségei részvétéhez fordulni, a következő éjet gyászöltözékének kijavitására fordità.

Másnap reggel 10 órakor elkisérték. Kettős csendőr sor közt haladt, mely a fogház kapujától az ülésterem bejáratáig volt fölállitva, az ülésterembe pedig pedig egy csendőrtiszt által kisértetett be.

Lassan, ünnepélyes fenséggel és illedékkel haladt; fejét fölemelve tartá, magatartása kitünöleg méltóságteljes volt. Arczkifejezése sem nyugtalanságot nem árult el, sem daczosságot birái iránt; hideg, nyugodt, majdnem közönbös volt; fehér haja, a homlokán levő redők, a széles piros vonalok, melyek szemeit környezék, tekintete, mely majdnem kifejezéstelen volt, tanusiták az erkölcsi kinzásokat, melyeket türt, mozdulatlan arcza azonban a márvány szilárdságát látszott megnyerni, mintha a legyőzött lélek már a vértanuságra lett volna fölemeltetve.

A tribunallal szemben egy támlásszékre ült; Tronson-Ducoudray és Chauveau-Lagarde, mellette ültek.

A törvényszék Herman, elnök-, Coffinhal-, Maire-, Doujé-Verteuil birák-, Fouquier-Tinville közvádló, és Paris Fabricius törvényszéki irnok, polgárokból állott.

Antonette, Renaudin, Souberbielle, Fiévé, Besnard, Thoumin, Chrétien, Gannecy, Trinchard, Nicolas, Lumière, Desboisseaux, Baron, Sambart és Devèse valának az esküdtek.

Herman a szokásos kérdéseket intézte hozzá:

— Mi a neve önnek?

— Austriai Marie-Antoinette de Lorrain.

— Állapota?

— Lajos, Francziaország egykori királyának özvegye.

— Kora?

— Harminczhét év.

A vádirat felolvasása után, a tanuk kihallgatása következett.

Az első volt Versailles-ból Lecointre, a Conventben képviselő; ez a Flandern ezrednek Versaillesba menetelére, a testőrség lakomájára és az oktober 5- és 6-iki eseményekre vonatkozó tényeket adta elő.

Lapierre ker. János, ideiglenes tábornoksegéd a negyedik osztályban, a tényeket beszélte el, melyek a Tuilleriákban az 1791. julius 20—21-ki éjelen, az az a Varennesbai elutazás éjjelén mentek végbe.

Roussillon, tüzér előadá, hogy 1791. aug. 10-kén, midőn a tuilleriák azon osztályába lépett, melyet a vádlottnő kevés órával azelőtt elhagyott, ott, az ágy alatt részben üres, részben telt üvegeket talált, melyek azon gyanitásra vezeték, hogy azok vagy a sweiczi tiszteknek, vagy pedig a palotát ellepett őr lovagjainak válának föntartva. A nancy-i és Mars-mezei mészárlásokra való kitérés után, a tanu hozzá tette, hogy egy jó polgárnő- és jeles honleánytól, ki Versailles-ban a királyi kormány alatt szolgált, megtudá, mikép vádlottnő nagy összegeket eltulajdonított, azokat a császárnak küldendő; ez, a tanu szavai szerint a hajdani udvar kegyencze volt, mely e polgárnővel igen bizalmas lábon állott.

E vallomás után az elnök a királynőhöz egész sor kérdéseket intézett, melyekre az nagy szilárdsággal és lélekjelenléttel felelt.

(Folytatása következik).

Kanizsa ős vára.

(Képpel).

Nagy-Kanizsa kitünő magyar mező város Zala-vármegyében a Buda-pragerhofi vaspályán, melynek egyik főállomása *). A város két részre osztatik, u. m. Nagy- és Kis-Kanizsára. — Népessége 14,000 lélek, kik kevés ó-hitüek, protestansok s 1600 izraelitán kivül mindnyájan r. katholikusok. Van itt rom. kath. és ó-hitü parochia, sz.-Ferencz rendüek zárdája, szép synagoga orgonával. Katholikus kisebb gymnasium a piaristák alatt, kir. tanitóképző-intézet, jó izraelita tanoda, 1 kő- és 2 könyvnyomda, két gőzmalom és igen számos kézmüves. A „Zala-Somogyi Közlöny" itt jelenik meg. Kanizsa városa mindig lépést tart a gyorsan haladó kor szellemével, s lakosai jótékonysága ismeretes. E város fölötte élénk, sertés-, gabona-, marha-vásárai igen hiresek, és kereskedése nagy fontosságu, miután az itteni kereskedők Baranya, Somogy és Zala-megye termányeinek legnagyobb részét megvásárolván Kanizsára hordatják és innét nem csak egész Stajerországba, hanem Triesztbe és Olaszországba is szállitják, ezenkivül pedig csaknem egész Somogy innen veszi a gyári és gyarmati árukat. — A város feje egy uradalomnak, mely Batthyáni Fülöp herczegé.

Első épitője Kanizsának a Kanisay család volt, később Nádasdy kézre jutott, kitől Maximilian megcserélvén, ide várat épittetett, s annyira megerősitette, hogy abban az időben egész nyugoti Magyarországnak fő védbástyája vala. Azonban a törökök egészen elfoglalván, 90 évig birták, s csak 1690-ben vehette viszsza Batthyáni Boldizsár, capitulatio mellett.

Kanizsáról egy jeles német iró a XVIII-ik század elejéről igy ir:

„Kanizsa mocsáros helyen fekvő és nehezen bevehető, halmokhal körülvett vár, melyek közt a Zala folydogál el. A város az ó és uj

*) Nem rég arról is volt szó, miszerint a déli vaspálya-társaság eddig Stajerország fővárosában Grátzban levo gépgyárát is Kanizsára helyezi át.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

városra oszlik; az ujváros egész és két félbástyával van körülvéve és kettős pallizadákkal; és erössége fölep mély árokban 800 ölnyi mocsárból áll; az ó-város is hegyes és félhold alaku bástyákkal van körülvéve.

A mi Kanizsa történetét illeti, ez következö: 1572ben a törökök a várost csellel vették be; a várat azonban nem tudták hatalmukba keriteni; 1600-ban pedig e jelentékeny hely Paradeyser ezredes által a törököknek adatott át, mely átadás azonban életébe került, 1664-ben Kanizsa ismét a keresztyének által ostromoltatott; de sikertelenül; de 1690-ben april 13-kán végre kiragadták a félhold uralma alól."

Mostan az 1702-ben lerontott várnak csak a posványok közt lehet maradványait találni.

---

egyik, vagy másik párt és irodalmi birálata által.

Az akkor hatalmaskodó whigek érdekében szerkesztett „Figyelö" megdicsérte Pope elsö müveit, közlé hasábjain a Messiást, melyet nemsokára a birálat fölött irt költeménye követett. Egy szerencsétlen nö emlékének szentelt szép versei, az „Elrablott hajfürt" czimü csinos költemény, a „Windsori erdö," „Heloïse levele," gyorsan követék egymást s az angol költök között a legelsö helyek egyikét jelölék ki Popenak.

1710-ben a hatalom egészen a toryk kezébe került s a hires miniszterek Oxford és Bolingbroke meggyözödésböl és számításból dicsérék leveleit. Az angol udvar engedvén azon titkos rokonszenvnek, mely öt XIV. Lajos századának példájához vonzotta, arról gondolkozott, hogy a Richelieu által szervezetthez

a mü szelleméhez igen alkalmas sort szúrt; sorai épen azon szenvedélyekben szólának, melyeket lángralobbantani Addisonnak szándéka volt. „Itt omlottak a könyek," szól, „sokkal nemesebb ügyért, könyek, miket a honfiak haldokló törvények fölött hullatnak: a költö parancsolja sziveiteknek, hogy a régi tüzzel lelkesüljenek s az angol szemekböl római könyeket kér *)." —

Különben maga Bolingbroke is, bár miniszter s a tory-párt hive volt, szinlelé, hogy osztja Pope lelkesedését s helyesli a Cato által elöhozott szabad elveket.

Pope, kit vallása a hivatalviseléstöl eltiltott, s ki nem olyan ember volt, hogy miniszteri kegyböl meggazdagodjék, tehetségében akarta fölkeresni a tisztes függetlenséget. Huszonöt éves korában, müvészetének minden titkába beavatva s belátva azt, hogy eredet

A Ham erőd.

(Soissons departement).

(Lásd szövegét a 398-dik lapon).

Pope.

(Etudes de litterature ancienne et etrangère. Par M. Villemain).

(Vége.)

Pope, ki már vallásánál fogva, ugy szólván születése perczében a tory-párt hive volt, eléggé részrehajlatlanul állt a két párt között, mely Anglia boldogságáért s kormányaért küzdött. Kizárólagos szenvedélye a költészet iránt s a közérdekek körüli járatlansága, vagy talán csodás közönyössége, ápolák benne azon mérsékletet, mely kevés öszhangzatban látszék lenni jellemével. Alkalmasint a szerint hajlott majd a whig — majd a tory-párt felé, a mint többé, vagy kevésbbé sértve érzé magát az

hasonló akadémiát állitson. Swift vázlatozta a tudós-társaság tervezetét s Pope is azon férfiak között volt, kik annak dicsöségét képezendették. Bolingbroke, mint tudóst, Swift után legtöbbre becsülé; a miniszter nagyravágyó terveiben hihetöleg azon segélyre számitott, melyet az ifju költö lelkesedéséböl remélt huzhatni.

De Pope sokkal szeszélyesebb, sokkal szabadelvübb volt, hogysem alávetette volna magát a hatalmas miniszter nézeteinek, lett legyen bár barátja, vagy szolgált volna egy pártnak, habár a magáénak. Midön Addison 1713-ban, a toryk ellen küzdvén, szinre akará hozni republikánus tragoediáját Cato-t, Pope irói és baráti buzgalmában minden erejét s királypárti hitelét fölhasználta, hogy a darab elöadassék; elöjátékot készitett, melybe nehány,

müremeket nem teremthet, az Iliás fordításához fogott. Oly ifjan, kiképeztetését önszorgalmából, olvasmányai után nyerve, nem látszék birni annyi ismerettel, mennyit ily óriási vállalat igényel. De bámulatos szorgalma s csodás könnyedsége mindent kipótolt. Tehetségének ellenségei azt kürtölék, hogy nem tud görögül, mások azzal vádolák, hogy szivében jacobinus. Kihirdetvén nagyszerü mütervét, ugy a városban, mint az udvarnál számos aláirót nyert. Öt esztendö alatt megvalósitá tervét s harmincz éves korában kiadta hires fordítását, az

*) Here tears shall flow a more generous cause,
Such tears as patriots shed for dying laws:
He bids your breasts with ancien ardour rise,
And calls forth Roman drops from British eyes.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

angol verselés körülbelől legszebb emlékét. A nagy munka, melyben a vállalat óriás volta, a részletekre fordított gondot nem csökkenté, átalános csodálkozást keltett.

A féltékeny, bár becsületes Addison lett rágalmazója, s akart lenni vetélytársa Popenak. Az Iliás első könyvének verses fordítását egy másodrendü költő neve alatt kiadván, e müvet, mint müremeket dicsöité.

Pope a miniszterré lett költőt remek szatirával boszulta meg; vádolá féltékeny egyeduralmát, mint szultánt tünteté elő, ki csak akkor uralkodhatik, ha testvéreit megfojtá. Barátjaik hiában igyekezének elfojtani a czivódást; Pope hazatérve azon összejövetelből, mely a két költőt kibékíteni igyekezett, sértő verseket irt s elküldé Addisonnak.

Pope, a szarkasztikus fájdalom daczára, melynek annyi jelét adá, gyönyörüséget talált a mezei életben. A windsori erdőt, csak a tory-miniszterium bukása körül, akkor hagyá el, midőn a Preston által megkisérlett büntény a felvigyázati törvények szigorát a pápisták ellen ujra életbe lépteté. Vagyona Homer fordításának jövedelme s barátjai nagylelkü aláirása folytán növekedvén, sietett magának kellemes magányt szerezni. 1718-ban vette twickenhami, Horácz tibarjakint nevezetes, házát; nagyrészben a közönség pénzéből, mi sokkal többet ért Augusztus bőkezüségénél.

Elvesztvén atyját, kit gyöngéden szeretett: anyjával, kit mindig vallásos gonddal ápolt, s ki késő vénséget ért, e csinos menhelyre vonult. Pope, ki a tory-miniszterektől semmi szivességet elfogadni nem akart, barátságukat se élvezé. Kiadván barátjának, Pamellnek müveit, jó alkalmat talált, hogy azokat csinos versekben a whigek által üldözött lord Oxfordnak ajánlhassa.

Az Iliás után az Odyssea fordításához fogott, de nem volt e munkához elég türelme és bátorsága, félbenhagyá s két másodrendü költőnek engedé át, kik helyette azt versbeszedék. Mondanunk fölösleges, hogy e fordítás az elsőnél jóval alantabb állott. Kétszer fordítás közben se lelkesedünk.

E munkában, melyet kevésbbé kedvezőleg fogadtak, kifáradva, az itészekkel és szerzőkkel sokat bajlódva s ez egyszer a könyvárusokkal se levén megelégedve, — hires költeményében a Dunciade-ban, a szatirai költészet, rosz humor s nem ritkán a rosz izlés ez emlékszobrában, melyben a journalista Dennis, lord Harvey, a könyvárus Lintot s több szeszélyesen összeszedett személy szerepel, minden keserüségét összegyüjtötte.

Ez idő tájon, véletlenségből csaknem életét veszté; a Themse egyik hidján menvén keresztül, kocsiját elragadt lovai az árba sodorák. Popet a kocsi egyik összetört üvegtábláján keresztül vonták ki. Voltaire Londonból érdekkel irt hozzá s meglátogatá, de ragyogó vidorsága fölött a komoly és gunyoros Pope nem mulatott s öt vallástalannak tartotta.

Pope a Dunciade-ja által ujolag támasztott gyülöletet szépen eloszlatá, közzétevén „Tanulmányok az ember fölött." czimü szép leveleit, melyek anélkül, hogy szerzőjüket ismerték volna, csodálatot keltettek; e levelek Popenak Bolingbrokeval, ezen nagy államférfi, — tudós, — bölcsész, — hitetlen, — jacobinussal való érintkezéseinek gyümölcsei valának. Bolingbroke mindjárt az első levél kiadtatása után irván Popenak, sok kellemmel hozza emlékezetébe azon philosophiai tüntetéseket, melyeket a költő kérésére, twickenhami kis kertjében tett: s üdvözli öt, hogy azokat verseinek kelleme által annyira megszépité. Pope Bolingbroke segélyét nemesül hálálta meg azon hódolatban, melyet a negyedik levél végén hozzá intézett. E hódolatot még becsesebbé tette azon körülmény, hogy a hivatalt s népszerüséget vesztett Bolingbrokehoz akkor intézé, midőn az, igazságtalan számkivetéséből visszajöve s szerencsétlenségét hibái által bepiszkolva, a közönség előtt nagy tettei s balesetének érdemét elvesztette.

Bolingbroke, az eleinte oly dicsőséges utrechti béke miatt a whigek engesztelhetlen gyülölete által üldöztetve, s lehet jogtalanul vádoltatva, hogy a Hannover-házat el akará árulni, elitéltetése elől megszökött, s Franczia-országba ment, eleneinek bizonyságot nyujtani az által, hogy a trónkövetelő titkára lőn, kit nemsokára aljas bántalmak között hagyott el, hogy Angliába minden politikai czim, párt sőt üldözés nélkül — habár lealacsonyítólag is — visszatérhessen.

Pope a lángész s leláztatás fölötti részvétében, vissza akarván adni e hibái által lesujtott nagy léleknek önbecsérzetét, hozzá intézé azon pompás dicsöitést, azon boszuálló apotheosist, mely „Tanulmányok az ember fölött"-jét berekeszti, s melyet méltán sorozhatunk a legnagyszerübb költemények közé, melyeket nemes érzés valaha költőnek sugallt. E nagylelkü segély után kezdett lenni Bolingbroke ujabb és szerencsés erőködésének sikere, arra nézve, hogy müvei által némi befolyást gyakorolhasson Angliára s hogy, ha hatalmát nem is, de az elveszített közbecsültetést visszanyerhesse.

Bolingbroke nem ment többé be a pairek kamarájába, honnan az angol szabadságra szégyenthozólag számüzeték; de lerázá a munkátlanság jármát, melylyel a ravasz Walpole hamis igéretei által sujtolá. Nyilvános irataiban ékes szót emelt az álnok, csábító miniszter ellen. Nem volt többé se jacobinus, se a torypárt hive, hanem angol polgár. A rajta elkövetett jogtalanság által tétetvén szabadelvüvé, hévvel védelmezé mindazon valódi elveket, nyilvános jogokat, melyeket a Stuartok félreismerének. Függetlenségi leczkéket adott még maguknak a whigeknek is, s ha nem forgathatá is föl Walpole hatalmát, erélylyel működött az alkotmány és közbecsület érdekében; ellentmondott irataiban az alsó-ház érdekböli elnyomatásának, mindig izgatott s ezen izgatás által az Angolok számára a jogok védőrének s az alkotmány nélkülözhetlen segélyének a sajtónak annyira szentesített szabadságát nyeré meg, hogy azt husz évi kormányzása alatt Walpole maga se merte legkevésbbé is háborítani, s nem tudván megvásárolni, bevallá, hogy erősebb nálánál s megdöntését nem kisérlé meg.

Ezen terhes és hosszas küzdelem alatt nem volt Bolingbrokenak hübb, bizalmasabb, bensőbb barátja, mint a twickenhami költő. — Gyakran fölkereste az angol Horácz szerény menhelyét, politikai vitákban, irodalmi s bölcsészeti fejtegetésekben pihenve ki fáradalmait. A rendezetlen fasorok között, („uj akademiának" nevezé) barátjai körében föllelé ujra ékesszólásának tüzét s kiönté eszméinek s emlékeinek kincshalmazát.

„Tanulmányok az ember fölött" czimü müve az itészetnek egy uj nemét kelté fel Pope ellen. Vádolák, hogy az általa megénekelt bölcselet vallástalan, ha másban nem: következményeiben. Szerencsére a tudós és tüzes Warburtonnak, Pope eddig eléggé keserü censorának eszébe jutott, hogy a „Tanulmányok" elveit oszsza s védelmére kelt Bolingbroke tanitványának. — Pope, ily segély által biztositva, tovább is foglalkozott philosophiai kérdésekkel; e végre irályának tudós szabatosságn s ügyes alakja igen szerencsés volt. Leveleinek egyikéből tudjuk, miszerint szándéka volt, több költeményben, a metaphysica és moral minden fontosabb kérdésén átfutni.

De gyönge egészsége, mely éveivel együtt hanyatlott, nagy müvének kivitelében megakadályozá. — Élte legnagyobb szomoruságát anyja halála okozá, kit nyolczvanhárom éves korában vesztett el. — Ez annyira szeszélyes és ingerlékeny ember, anyja irányában mindig egyforma nyájassággal viseltetett, élte vége felé pedig gyöngédsége irányában csaknem vallásos tiszteletté vált. Szive, mely fölött a harag és gyülölet könnyen uralkodhatott, a barátságot szintén ismeré. Ugy látszik, hogy állandó vonzalommal szerette Gay-t. a költőt, e bölcs és kellemes lényt, több csinos, de szellemnélküli mü szerzőjét. Őt is csaknem akkor veszté el, midőn anyját, ez időtől fogva folyvást csak epedett, lelki és testi szenvedései miatt napról napra mindinkább elgyöngülve, elkedvetlenedve.

Második szerelme nem volt szerencsés. Sok ideig bálványozott egy ifju és szellemdús angol nőt, miss Blount-t, és az azon korbeli szatirikus lapok, nem kimélék czélzataikat a gyöngéd viszony fölött, mely bizonyára tiszta volt. Miss Blount később, midőn már Pope vizibetegségben szenvedett, elhanyagolá azt, kit annyi ideig szeretett. Végre meglátogatta, a költő barátjainak kérésére. Midőn megjelent a kert kis terrászán Pope üléséből, gyöngesége daczára, sietve fölemelkedett. Barátjai elősiettek az ifju hölgy fogadására, ki eléggé kegyetlen volt csodálkozását fejezni ki a fölött, hogy Pope még akkor is élt.

Gyöngeség és öregség által megtörve — hatvankét éves korában halt meg 1744. május 2-kán, néhány barátja s különösen Bolingbroke által megsiratva, kinek fensőbb szelleme, tüzes, mozgékony, szeszélyes szive Pope irányában állandó vonzalommal viseltetett.

Pope, mondók, érzett barátságot, s érdemes volt a barátságra. Halála előtt kevéssel mondá: „Nincs oly érdem, mint az erény és barátság, s valóban a barátság maga egy része az erénynek." — Vagyonát végrendeletileg miss Blount-nek hagyta; közelebbi barátjainak könyveket és más emlékeket hagyományozott.

Az angolok sok apró részletet jegyzettek föl Pope életéről és személyiségéről. — Állitják, hogy e nagy költő gyakran kicsinykedésbe esett, de azon nézeten sem változtatnak, melyet szivének egyenességéről s becsületességéről alkotni szeretünk. Megvolt benne a siker által elkényeztetett önszeretet türelmetlensége s szeszélye, a költő ingerlékeny kedélye s a szellemdús egyén nyügös természete. Nagyok között élt, de ő ez érintkezésbe se számitást, se hizelgést nem vegyitett s mint ingerlékeny beteg, rendesen visszaélt azon megelőző szivességgel, melyben részesiték, s melyet részint tehetségének csodálása, részint a beteges lénye fölötti szánalom keltett. — Mondják, hogy egy alkalommal vendégséget adván, mig kitünő vendége a walesi herczeg a költészetről értekezett, addig ő szépen szunyókált. Pope életét az irodalmi czivódások folyvást keseriték; csodálkozásunkra a szellemdús lady Montague-t is ellenei között találjuk, ki hozzá keleti utazása alatt több csinos levelet intézett. A költő hiuságát s szeszélyes kedélyét könnyen meg lehetett sérteni. Lady Montague néhány eléggé homályos helyből azt hitte, hogy egyik szatirájában Pope őt czélozza s megvető hidegséggel állt boszut a vélt sérelmért. Neheztelésében Pope ettől kezdve Iuvenal irályában küzdött, s habár nem igazolja is öt, de mégis megérteti azon körülmény, hogy lady Montague ugyanazon hangon felelt s a költőt személye s növése miatt a legszabadabb gúnynyal tetézé.

Bár Popet, elleneinek tombolása, nem kimélé is meg a szatira lealacsonyitásától, nagy hirnévnek örvendett s kitünő barátokat számlált. A királyné Karolina, több izben nyilvánitá vágyát, miszerint szeretné meglátogatni magányában, de Pope kerülte a szerencsét. — Bolingbroke barátjában maga Walpole is Ang-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

lia legnagyobb költőjét tisztelé s többen állítják, hogy e miniszter, ki mint tudjuk, nagy hitelben állott a kardinál, Dubois előtt, Pope ajánlatára vitte ki, hogy Franczia országban egy püspökség állittassék; ez ajánlat azonban bizonyára sokkal orthodoxabb volt, mint a milyennel a kardinálság elnyerésében maga Dubois élt.

Pope oly tiszta, tündöklő, termékeny csaknem leleményes tehetsége, szintugy, mint jelleme némi kicsinykedéssel vala vegyitve. — Egyedül a verseléssel és irálylyal bibelődve, jegyzésben tartá az utolsó szót, kifejezést, tartalékba tevé a legcsekélyebb szerencsés vonást, mely véletlenül kisiklott elméjéből, idejéből szelleméből mitsem vesztett el. Birálói állíták, hogy tehetségének egyedüli forrását a figyelmes tanulmány s az előtte élt költők ügyes utánzása képezék s hogy ügyesen készitett verseiben egy feltünő kifejezést alig találni, melyet már onnan ne vett volna; az azonban, hogy honnan jönek a szavak, még magában kevés jelentőséggel bir, a költés szövete tesz valakit nagy iróvá s be kell vallani, hogy Pope e tekintetben az irály és izlés első mintaképei között foglal helyet. Kétségkivül inkább azon tudós és correct iskolához tartozik, melynek feje a franczia knál Beileau lett, mint azon szabálytalan és fényes iskolához, melyet Shakespeare, tudta nélkül teremtett, bár az angol lángész erős nedve lelkesíti, és szinezi tudós irályát.

Ha az angol költő alantabb áll, midőn a XVII. századbeli franczia iskolát akarja utánozni: sok más tekintetben kétségbevonhatlan előnyökkel bir. „Heloïsa levele Abelardhoz“ — a szenvedély naiv és szabad festése, a szerelmi és mysticus buskomolyság egy nemének még uj. s mindig nehéz előterjesztése által — a jelenkori költészet egyik legszerencsésebb teremtményévé lön. Egy, meglehetősen ellentétes nemben alkotott müve: „Tanulmány az ember fölött“ az emelkedett méltóság, a gondolatok philosophiai köre, a költészetnek a metaphysicára való szerencsés és uj alkalmazása által nem kevesebb becsületet szerez angol költőnek; de Pope nagy érdeme, tehetségének emlékszobra az Iliás fordítása, óriási vállalat, mely a franczia Boileaut és Racinet hasonnemü kisérlettől elriasztá.

A régi angol birálatok e müvet, mint a költői ékesszólás kincsét magasztalák; neki tulajdoníták azon dicsőséget, hogy nyelvük harmoniáját megszabá s azt jegyzék föl, hogy nyelvjárásuknak nincs egy szerencsés összekötése, irályuknak szépsége, mely e fordításban föltalálható ne volna. Kérdés azonban, vajjon Homer szép természetessége, nagy egyszerüsége hasonlókép föltalálható-e benne? Szintén e kérdést lehet alkalmazni az Odysseara is, melynek egyes helyei nem kevesebb müvészettel s gondos csinnal vannak a fordító által átdolgozva. Bár megengedjük, mint Johnson véli, hogy az előrehaladott kor, az erkölcsök finomulása, nem engedék az antic jelleget tökéletesen visszaadni s elismerjük, hogy már Virgil is kevésbé egyszerü, mint Homer, mégis csak sajnálnunk lehet, látván, hogy Pope a modern irásmód minden ékességével, mesterkéltségével diszíté föl ez éjen gondtalan pongyolájában az oly nagyszerü, szép görög szobrot.

Ezért szükséges uj tárgyat választani akkor, ha, már a nyelvezet finomított simaságát kikerülni lehetlen, s ezért nem kell inkább, habár lángeszüleg is, fordítani, mint a személyek megtartása mellett az erkölcsökön és kifejezéseken változtatni. Pope forditásai, különösen Iliása, mindezek daczára a müvelt angol nyelv legkitünőbb termékei között foglalnak helyet, Pope e nagy müre támaszkodó dicsősége, nem föltételeztetvén birni az eredeti érdemével, — még a költő hazájában is sok ellenmondás- és birálatnak szolgált tárgyaul. Félénkség, középszerüség vádjával halmozák el, s különösen az uj irodalmi iskola eléggé gunyosan veté meg. Hiszszük azonban, hogy Pope irályának ereje, tisztasága, csinossága e jogtalan undort tulélendik. Lord Byron máris engesztelő hódolatot tanusitott irányában: „Jelenkori költőink“, szól, „Pope számkivetését kivánják, mert ők is, mint az atheneiek, megunták hallgatni az igazság emlegetését. A legnagyszerübb irályban épített görög templom oldalánál, mecsetet emelnének.“ A késő kor bizonyára nem állítja Shakespeare, vagy Milton mellé, de a correctség jellegének s a költői csinnak mindvégig meg kell maradni azon nyelven, mely a világ nagy részén elterjedett.

Pope nem csupán költői tehetség volt, prózában is sok tisztasággal s gunyos érrel irt. Értekezésében: Treatise of the pathos or art of sinking. S Martin Scriblerus-ában Swift go-

Thea-szedés Chinában.

(Lásd szövegét a 399-dik lapon).

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

nosz energiájára találunk. Számos levele között több igen csinos van, melyek sokkal természetesebbek, mint amilyeneket ily correct és gondos irótól várnánk.

Szana Tamás.

A Ham erőd.

(Képpel).

A Ham erőd építtetése, mit a népmonda luxenbourgi Lajosnak tulajdonit (1470), bizonyára régibb keletü, mert itt a Luxenbourg czimert sehol se láthatni, hanem a helyett, mindenütt egy J betüt találhatni, két kenderkötél közt. E J első betüje a Jeanne névnek és a kenderzsinor azt jelenti, hogy oly személyről van szó, ki házas életet élt. De Bar Robertnek egyetlen leánya volt: Jeanne, ki a Soissons grófságot, Marle-t és Hamot öröklé, és luxembourgi Lajossal történt egybekelése alkalmával 1435. jul. 16-kán e gazdag, ujból kijavított és megerősített várat férjének nászajándokul vitte. Az épület, melyben hajdan a kormányzó lakott, az erőd belsejében a legrégibb; ez VI. Károly testvére, az orleansi herczeg parancsából épült; innen származik az ott található liliom-czimer.

Az erőd, mely egy iszapos mocsár közepén épült, négy kerek toronynyal bir, melyek a négyszög hossz-vonalán állanak, és egymással, lőrésekkel ellátott magas falakkal kötvék egybe. Két más négyszögü torony, a kerek tornyok közötti téren áll, és a két vár-kapu fölött uralkodik; ezeknek egyike most be van falazva, és az oda vezető hid elrombolva.

A nyugati oldalon fekvő főtorony, nehéz tömörségével imponál. Ennek magassága száz láb, átmérete ugyan annyi; sziklakövekből épült, és homokkővel bevont külső fala 33 láb vastag. A három emelet három, hat szögletü teremmel bir.

Az alsó emeletben tizenkét nagy és hosszu szobában a foglyokat tartják.

A kapu fölött e szavak állanak: „Mon mieux," s valószinüleg azt akarják kifejezni, hogy a Connetable, ki e szókat a kőbe véseté, roncsolt vagyoni viszonyai közt itt remélte „legjobbját" föltalálhatni.

E torony vizvezetékei igen sajátságosak; egyik a többi közt egy szakállas hosszu haju ember-alakot képez, mely egy tört czimert tart.

Luxembourgi Lajos halála után, leánya e vár birtoklását a Bourbon házra ruházta. E hölgy igen szereté a Ham erődöt és sokszor meglátogatta. E nő anyja volt Bourbon Ferencznek, I. Ferencz fegyver-társának.

Ez idő tájban az angolok ostromlák ez erődöt, melybe Amè de Sarrebruche száz lancier-val vette magát; a benlakók által támogatva oly hősileg védelmezé e helyet, hogy az angoloknak föl kelle hagyniok az ostrommal. A város nem volt ily szerencsés, midőn 1557-ben a Spanyol beavatkozásnak ellen akart szegülni.

Saint Quentin bevétele után II. Fülöp egész hadseregével a Ham város és erőd elfoglalására sietett. Bár ez Chapuis Péter és Pisselen Adrian által, nehány skót század támogatása mellett hősileg védelmeztetett, szeptember 2-dikán megvivatott egy résen át, melyet Fülöp ágyui ütöttek, melyek három nap alatt több mint kétezer golyót löttek a falakra.

A békekötés után Hamot egy időben St. Quentin-, és Catelettel együtt visszaadák Franczia országnak.

Miután az erődöt egymást felváltva, Concy, Bar, Luxembourg, Vendôme és Navarra házak birták, IV. Henrik alatt ismét a korona birtokába esett. Ham ez idő óta semmi figyelemreméltó dolgot nem ért meg többé, és most már több mint egy század óta állam fogház gyanánt szolgál.

A foglyok közt, kik Hamban tartózkodtak, említik nantesi Cassard Jakabot, a rettenthetlen tengerészt, kit Fleury bibornok rendeletéből vetettek e fogházba, hol 1750-ben meghalt; továbbá gróf Marboeuföt, Lautrec-et, Mirabeaut, Charles, Duhem, Choudien, Hugues köztársaságiakat, Vibray, Montmorency, Choiseiui és Polignac királypártiakat, s nehány calaisei hajótörést szenvedettet; a császárság alatt nehány Spanyol publicistát, bibornokot és lelkészt; a restauratio alatt Meduza kapitányt; 1830-ban X. Károly rendeleteinek aláiróit, Peyromet-t, Polignac-ot, Guernon de Ranoillet és Chautelauzet; később Berry herczegnőt és Napoleon Lajost, a jelenlegi Franczia császárt.

Ez utóbbit 1840-ben szállíták ide és Montholon tábornok- s Conneau orvos tudorral 1846. május 25-kéig volt itt elfogva, mely napon szerencsésen menekült. —y—d.

A hangya.

Sokan és sokat irtak már a hangyáról, s még eddig mindannyian megegyeztek abban: hogy eleven képe és hü tükre az iparnak, szorgalomnak és kitartásnak. Nem kér, nem kölcsönöz ő senkitől, a természet-tanitotta serénykedésben nem tágit, nógatás és szorgalmazás nélkül munkálkodik, megkezdett munkájával föl nem hagy, mig azt be nem végzi: a tolvaj ragadozó állatot, minő p. o. az egér, gyülöli; kerüli; ellenségei kikerülése miatt, minő a kigyó, rejthelyeit tekervényes utakkal látja el; gondol a jövőre, aratáskor gyüjt, s hogy egybehalmozott gabonája a föld gyomrában csirát ne verjen, végét megharapdossa; holdvilágos éjeken folyton dolgozik, mert érzi, hogy holdfogytával ereje is csökken. Ut hosszasága, nap heve nem lankasztja, bármily tömegesen dolgozzanak, egymást nem akadályozzák: tudnak emberséget, egymás elött kitérnek, sőt erejükön, állatiságukon fölül látszanak cselekedni.

Megmász például halmot, dombot, pinczét, csürt, fát, tornyot, megjárja a falat, kivül belül; láthatsz hangyát a legmeredekebb sziklákon is, tehát megküzd minden nehézséggel; még nevezetesebb, midőn eledelt gyüjt: kisietnek a szántóföldekre, benyomuluak a vetések közé, a korosabbak fölkapaszkodnak a kalászokra, az ifjabbak a földet lepik el. Amazok levágják és lehányják a szemeket, emezek körülfogják, a toktól megtisztitják, s viszik és hordják erejük és tehetségük szerint a köztanyára hömpölygetve, vagy tolva sokszor nagyobb darabokat, mint önmagúk.

Nincs szebb látvány, mint a köztanya közelében: ezer meg ezer sürög-forog; némelyek az ismerhető járt ösvényeken befelé, mások kitörekesznek, azok eleséget vonszolnak, ezek azért mennek. Ezrek találkoznak szemben, de ezek amazoknak mindig szabad tért engednek sőt utközben folyadékokra akadván, azokat azonnal fölszedik, s az eleséghordók közé állanak.

A hangya, halottait is eltakaritja; hogy tisztaságot mutasson, az elhullottakat nem hagyja ugyan a hajlékban, de el sem veti őket. Kiviszik tisztességesen, gabnatörekbe rejtegetik s behantozzák; teszi pedig ezt az uj sarjadék, épen mint mikor gyermek ad végtiszteletet apának.

A hangyatársulatnak háromrendbeli hajléka van: egyikben laknak és esznek, másik az éléskamra, a harmadikban temetkeznek. Néha megesik, hogy egymás hajlékába eltévedvén, ugyanott halnak is el. Aelianus, ki az idegen hangya kiadatását és eltakarittatását látta, e tárgyat igen jellemzőleg igy fösti le, mint a szemtanú:

Néhány hangya az érdekelt boly ajtajánál megállapodik, a többi a kiadatással foglalkozik s az idegenekkel mintegy alkudozik. Ezalatt járnak-kelnek folyton, mig végre váltságul egy giliszta czipelnek, s erre a halott kézbesittetik. A fentirt szavak valóságát tehát a mondottak eléggé igazolják. Hátha még hozzávetjük amaz éber bátorságot, melynélfogva minden veszélylyel megküzd, inkább tagjait hagyván szétszaggattatni, mint a csatatért ellenfelének átengedni, vagy ama szivélyes gondosságot, melylyel sarjadéka iránt viseltetik: akkor valóban bámulnunk kell az anyatermészetet, mely a sokszor lankadó, sőt restelkedő emberiség ellenében, ily parányi állatban annyi vonzerőt rejtett el.

Ez ép oly tudnivaló, mint tanulságos előzmény után vegyük szorosabb figyelem alá a minden tekintetben érdekes jelenségü hangyát.

A hangyatársulat majd szárnyas him és nőstényekből áll, melyek azonban szárnyaikat hamar és könnyen elvesztik: majd szárnytalan és nem tojó nőstényekből, melyek nemetlenek, s munkásoknak mondatnak,

Lakaik ugyan nem oly müvészíek, mint a méhekéi, de azért mégis figyelmet érdemelnek; s aztán fajaik szerint változnak is, annyi bizonyos, hogy rendesen föld alatt vannak.

A benne előforduló nemeket alább látandjuk; most azt jegyezzük meg, hogy mind anyag-, mind alakra nézve az üregek és halmok egymástól nagyon eltérők. Megszámithatlan tömegben laknak együtt, s ha béka, gyik vagy más hasonló nagyságu állat fészkükbe dobatik, azt a boszus állatkák azonnal a szó szoros értelmében ellepik; s mert csipésük, ha nemis éles, vagy mint némelyek hiszik, halálos és nemis tartós fajdalmú: ha megkötözött ember vettetik fészkükre — mint azt gonoszlelkü rablók cselekedni szokták, — kellemetlen mászkálásuk és szakadatlan csipkedésük következtében, ennek iszonyú kinokat kell kiállnia.

Némelyek földdarabkákból s egészen rejtett helyekre rakják fészkeiket; mások apró galyakat hordanak össze s golyó- vagy oszlopalaku halmokat emelnek, mig vannak olyak is, melyek a fák üregeit keresik, sőt azokat teljesen kivájják.

A munkások közönségesen fészekanyag és eledel után járnak, munkásságukat észrevehető nyomok mutatják. A hangya finom szaglásu állat, a tárgyakat könnyen megkülönbözteti; a lelt konczot egymással tudatják, egymásnak segitenek, egymást védik; rovart, gyümölcsöt s minden tárgyat közösen hordanak egybe; a férvákat etetik, s hogy a jétékony nap melegét is élvezhessék, kihordják őket a napra, de ott is ugy helyezik el, hogy a nap heve csak közvetve hasson rájok: a közel beálló ejjel, vagy zivatar jöttével meg-meg visszahordják, fészkeik üregeiben elrejtik, s minden ellenségtől a leggondosabban védelmezik. Ép ily gondot forditanak a bábokra is; miket sokan hamisan hangyatojásoknak neveznek, az üregek kiirtásával kapzsilag egybegyüjtenek, és nagy reményekkel, kivált kora tavaszszal, zsákszámra piaczokra hordanak, hogy velük a madárbarátoknak jó pénzért, kivált a fülmile és csalogány gyöngéd étvágyának kedveskedjenek, sőt mint hiszik, őket e kedvencz falatok által szaporább éneklésre birják.

De a mondott czélra használják a bábokat télen is; t. i. elsőbb megszáritják a napon, aztán száraz helyen tartogatják, s kellő esetben igy alkalmazzák czéljaikra, leöntik langyos tejjel a száraz bábokat, erre kissé megereszkednek; most meghintik zsömlyemorzsával, aztán főtt marhaszivet reszelnek bele, az egészet összevegyitik, s a kedves állatka ép oly étvágygyal és haszonnal eszi, mint tavaszszal.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

— Nálam is volt eset, hogy ily tartás mellett — figyelve gondosan a tisztaságra is — a csalogány ujévi ajándokul kedves dalát hallatá.

A hangya nagy barátja a levélésznek — aphis, — mely a növényeken csoportosan él, s a levelekben érzékeny károkat okoz; szereti ugyanis a mézet, miért is a levélészt fészkébe hurczolja, s mint tehenét használja.

Tavaszszal és nyáron előbujnak a szárnyakkal ellátott himek és nőstények, s azonnal összepárosodnak; ezután a himek szétröpködnek, s elhullanak; a nőstények helyben maradnak, elhullatják szárnyaikat, s csak a következő tavaszszal tojnak. A tojás elhuzódik mintegy augusztusig, és egy-egy fészekben 4—6000 tojomány is található.

Kijárván a fészekből, az elhullott és utközben talált himeket eltakaritják, ha pedig a fészekben nagyon megszaporodtak: összeáll egy uj gyarmat, s közel a másikhoz uj tanyát keres. A kivándorlás juliusban szokott megtörténni; az előcsapatot néhány nőstény képezi, a tömeg ezek után halad, s rögtön hajlékkészitéshez fognak; mások üreget vájnak, mások folyósokat készitenek, mig a többiek a kivájt földet hordják. Ha a talaj kemény, az üregeket szük tér választja el, ellenben széles falakat hagynak, ha a föld porhó, vagy homokos. Földelet az üregekre részint porondból, részint galyakból, majd bimbókból és fenyü-töből készitenek. A hangyák járását a szomszéd fákra nyilt utak jelölik.

Az erdei vörös hangya közönségesen gömbalaku fészket rak, s az erdőkön tanyáz: fészke pudva, galy, bimbó, vékony ág, moh, fenyü-tő s különféle növénygyapjuból áll: szivesen tanyáznak odvas fákban, de különösen száradt fák gyökerei körül. Fészkük hollétére egyenes nyilt utaikrol ismerhetsz, melyek annál nagyobb számban vannak, s annál távolabbra terjednek, minél tömegesebb a gyarmat. Az utakat apró darabkákra harapdált fákkal hintik meg, ezeken ugylátszik könnyebben és gyorsabban haladnak, miut a sík földön. Jönek, mennek, tolnak, vonszolnak, hömpölygnek, de egymást soha nem akadályozzák. Az utak végei fákra és bokrokra vezetnek, hol levélészeket- és rovarlárvákat szednek, vagy a mézédet ugyanott szopják ki belőlük. Oly bogár és rovarbábokat, melyek tejes nedvet tartalmaznak, fészkeikben találni nem ritkaság; nyugottan megvannak együtt s átalakulásukban nem abajgatják egymást.

Legritkább a vendég a nagy vörös hangyáknál; a fahangyáknál, a fekete és apró vörös hangyáknál sok mindenféle tehetlen vendég tartózkodik. A vörös nagy hangya igen eleven tevékeny állat, foglalkozásánál nagyon szemfüles, s hivatlan vendégnek nem igen nyit ajtót, a többiek renyhébbek, tétlenebbek, s innen magyarázható, hogy ezeknél több a hivatlan vendég; ilyenek a fülbemászó, poloska, cserebogár, pók, hernyó stb.

(Vége következik.)

A thea.

(Képpel).

A thea története kevesek előtt lesz pontosan ismeretes a chinai falon innen. Különösen a régi thea történetét födi sűrü fátyol. Azt hiszik — és véleményem szerint nem helytelenül — hogy az a görögök malabathruma volt, bár a chinai történetirók a thea kellemes és hasznos tulajdonainak fölfedezését Kr. e. 315 évre visszaviszik és biztosan állítják, hogy nem jött előbb a közhasználatba, mint a Tang-dinastia idejében, vagy is körülbelül a hetedik században. A leirás melyet a malabathrumról Periplus szerző ád, megerősíti a nézetet, mely szerint az a thea-növény leveleiből állt, s nyers állapotban készitették, és ha ez áll, ugy a thea-növény szülőföldje Assam és Yuan regényes vidéke, hol ujabban vadon állapotban találtatott.

Midőn a chinaiak közt a thea először jött közhasználatba, „Tu"-nak nevezék; divatos neve azonban „Cha."

Európa e növényt először a Tukien-néptől nyeré, mely azt Taynak nevezte, a füvészek-theának nevezik, és mint maguk a chinaiak, a kaméliák osztályába sorozzák. Chinában a thea-növény magassága 3 vagy 6 lábtól 7-ig változik. Rendszerint sürü levéltömeget képez, számtalan száraz ágacskával, minőket gyakorta találhatni a thea közt, ha azt a szelencében megvizsgáljuk. Assamban, hol, mint már emlitének, vadon találtatik, gyakorta a 30 láb magasságot is eléri. A növény ágait gondosan tisztogatják, ez által szaporitván a levelek tömegét. Ezek természetes állapotban sötétzöld szinűek és hosszukás kerek alakuak. A thea-növény virágai egyenkint nőnek, fehérek és illattalanok; magja a mogyoróhoz hasonlít és annyira olajos, hogy megérése után nem sokára rothadni kezd. Az olaj, mit e magokból nyernek, éles és keserü, de a chinaiakra sok tekintetben hasznos. A thea levelei csak három éves korukban érettek. A thea-növény az egész chinai császárságban el van terjedve, s oly annyira keresett czikk, hogy a gyapotmüveléssel részben föl kelle hagyniok, hogy a Behea, Fukien, Cehkiang és Kiangsu sziklák édesen illatozó levelei kivánatának megfelelhessenek.

Chinában minden földbirtokos, legyen bár földje kiterjedt, vagy csupán egy kertre szoritkozzék, néhány thea bokrot ültet, és a leveleket vagy maga használja föl, vagy pedig gazdagabb szomszédjainak eladja.

A thea-növény müvelése majdnem kizárólag a kis ültetvényesek kezében van. Mert Chinában átalában kevés kiterjedt földbirtok létezik, de minden kis Farmer aránylag elég gyapotot, selymet, rizst és theát arat.

A thea magvak szorosan egymás mellé plántáltatnak, mivel olajos és éles tulajdonaiknál fogva közülük némelyek elrothadnak. Midőn a csemeték egy lábnyira vagy még magasabbra nőttek, egymástól négy lábnyi távolságra lesznek sorokban kiültetve.

Némileg magas fekvésü, puha, homokos föld legjobb talajul szolgál a theának. E mellett gazdag vizáradattal is kell bírnia. Puha föld, omló, homok felülettel átalában erős tenyészetet fejt ki, és az Ankoy sziklaültetvényeken, a Fukia tartományban, a thea, a földnek vasszinét viseli.

Mint emlitének, midőn a thea már mintegy három éves, a chinai az első leveleket összegyüjti, s ezt az idény alatt háromszor ismétli. Az első aratás körülbelül april közepén megy végbe, vagy pedig midőn a gyönge levélbimbók nyilni kezdenek. E gyönge levelekből a legfinomabb thea válik. A második aratás május első napjaiban történik, midőn a szárak sürün el vannak födve kinőtt levelekkel. A chinaiak sokat adnak az időjárásra és azt hiszik, hogy az igen erős harmat, vagy pedig a teljes nedvesség-hiány a leveleket üszögössé teszi és ez által az aratás ugy minőség-mint menyiségben szenved. Egy eljes thea-növény évi termése körülbelül tizenhét, tizennyolcz és huszonnégy uncia közt váltakoznék, és ezer nyégyszög ölnyi földterületen rendszerint száz, százhusz növény áll.

A leveleket kézzel szedik és az az ágaktól amennyire lehetséges, hirtelen elválasztják; férfiak, nők és gyermekek különbség nélkül használtatnak e munkára. Mindegyik gyüjtő egy kosarat hord nyakába kötve, melyben a leveleket a száritó épületbe szállítja. A harmadik aratást julius közepén eszközlik; augusztusban böngészetet eszközölnek, mit Ttsin-lunak neveznek, s a három előbbi aratást első második, harmadik tavasznak nevezik. A két utóbbi sokkal kevesebb levelet ad, és ritkán szállítják ki, hanem a szegény sorsu chinaiak számára visszatartják.

Ha el lehet is fogadnunk, hogy a thea-növény jobb földben egésségesebb, és ugyanazért értékesebb leveleket terem, mint ha rosz földön áll, vagy a változó időjárásoknak igen ki van téve, mégis azt hiszem, mikép a levél finomsága és nemes tulajdonai inkábbb az aratás után való eljárás módjától függnek. Chinai tekintélyek is kinyilatkoztatják, hogy a szárasztás neme ép oly hatást gyakorol a levelek illatdúsága- és finomságára, mint az idő, vagy a termőföld természete. Sokan közülök azt is állítják, hogy a theának némely neme eredeti izét a szárasztás által, melynek alá van vetve, elveszti. Olvasóink már bizonynyal észlelék, hogy a levelek idő multával izük élességében nyernek, mig kellemességükben vesztenek. Azt is tudjuk mindnyájan, hogy a Pecco ize sokkal kellemesb, mint a Souchong- vagy Congvé. A Pecco e tulajdonságának oka fiatalságában rejlik. A Pecco és a finomabb nemü theákat a thea-növény levélbimbóiból készitik, mig a Souchong- és Congoé. A Pecco e tulajdonságának oka fiatalságában rejlik. A Pecco és a finomabb nemü theákat a thea-növény levél bimbóiból készitik, mig a Souchongot és Congot a növény kifejlett, éretett levelei képezik. A thea-növény gyönge leveleit egy theaültetvényes se szárítaná parázstüzön, mely a csekélyebb- és öregebb leveleket megpörzsölhetné.

Miután a levelek egybegyüjtvék és behordvák, gondosan elkülönzik, és a sárgákat s romlottakat eldobják. Ezután az egésséges leveleket vékonyan bambusz rostélyra terítvén, a szélnek kiteszik, amig megpuhulnak; ekkor miután forró vizzel elhervasztták, össze sodorják. Ha a forró viz a levelek hegyét megsárgítja, ugy azok alkalmasok a tüzön való szárításra. A sodrás fáradságos és unalmas munka; a chinaiak ezért nevezik az ily eljáráson átment theát Kungfu-cha — csinált theának. Congo, a Kungfu-cha szó megrövidítése. A levelek megsodordatván, legközelebb a melegre tétetnek ki. Miután a vas-lemez izzóvá lett, a munkás egy marék levelet vesz és azt nagy gonddal, vékonyan elhinti; ezután megvárja, mig mindenik levél fölugrik, azután nagy elővigyázattal egy kosárba helyezi azokat, mielőtt szénné válnának. A vastartók több osztályból álló négyszög szekrényből állanak, s egy csö által melegíttetnek. Az egészen közönséges theánál a sodrás fölösleges: ezek a forró lemezre helyeztetvén, időről-időre megforgattatnak.

A munkások szája gondosan bekötettik: ez elővigyázat a forró gőz miatt szükséges, mely a levelekből a légbe fölszáll. Az első tüzelés alatt erős, zöldes nedvet izzadnak, mely legtöbbnyire gőzzé válik. Ez első tüzelés öt percz alatt megyen végbe.

Ezután a leveleket bambusz asztalra rakják. A munkások ekkor marok számra fölszedik, megsodorják és kisajtolják, az olajos zöld nedvet kinyomandók. E nedv az asztal hézagain át lefoly.

Most a leveleket a légre teszik ki, hogy tökéletesen megszárasszák; de gonddal kell eljárni, nehogy a nap megpörzsölje.

Most nagy tömegekben ismét a lemezre rakják, a második tüzelést eszközlendök. Ennek azonban nem szabad oly erősnek lenni, mint az első volt, nehogy a levelek szénné váljanak. A második tüzelés egész óráig tart. A leveleket időközben hamuval födött széntüzre helyezik, hol két óráig tartatnak, ezáltal sötét-

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

tebb szint nyernek, mintha hirtelen a lemezen hevíttetnének. A közönséges, gyönge theát tovább hagyják a napon, mint a finomabbat. Az ily közönséges fekete thea gyakran két napig is ki van téve a légre.

Még mindig hallani lehet a véleményt, hogy a fekete és zöld thea más-más növényből származik. Ez nagy tévedés. A chinaiak, mint e tekintetben legilletékesebb birák, theájuk szinkülönbségét az elkészítésnek tulajdonítják. A zöld thea erősebb és világosabb, mint a fekete, abból az egyszerü okból, hogy kevésbé van kikészitve és megpiritva, és ezért többet tart meg eredeti olajából és szinéből, mint a fekete, mely a kivitelre majdnem el van szenesitve. Épen igy állithatnánk, hogy a piritott és fött zöldség, nem ugyan egy növénytől származik, mivel a piritott szine sötét barna, s a főzötté világos sárga. A zöld theát ugy állítják elő, hogy a fiatal leveleket gyönge tüznél száraztják. Ez által természetesen több olaj marad a levelekben, mintha felsodorják és másodszor is megpiritják.

A chinai irók egyhangulag tiz pontot emelnek ki, melyekre a zöld thea kiválasztásánál figyelni kell. A leveleknek szép zöld szinnel kell birniok, szorosan felsodortassanak, és húsosak legyenek; nem szabad közöttük tört levelet, vagy ágat hagyni; öntetének zöldes olajos és aromatikusnak kell lenni; végül a súly-, iz-, a száraz levelek szine- és illatára is gondosan kell ügyelni, l.a erősen rálehelünk. A kereskedők szokva vannak az Ankoi theát delejvassal megvizsgálni, miután azt hiszik, hogy a zöld thea káros hatása az idegekre gyakorta onnan jö, hogy azt réztáblán szárítták. — Ez mindazáltal, véleményem szerint, hamis nézet: a zöld thea káros hatása, mint már emlitve volt, részben a nagy tömegben visszamaradt olajtól, részben pedig onnan származik, hogy a szint mesterségesen igyekeznek egyenlövé tenni. Tudni kell ugyanis, hogy a tüzelés és a sodrás, aszerint a mint a leveleket a vassal érintkezésbe hozzák, vagy pedig a napra kiteszik, különféle szinárnyalatot idéz elő, és most a gyáros feladata — a nagy ár nyerése végett — e szineket egyenlövé tenni.

Nem is veszi ez nagyon lélekismeretesen a dolgot, s midőn a leveleket másodszor a száraztóba helyezi, sárga füszer-port vegyit közibük, melytől sárga szint nyernek, és később berlini kéket és gypset is, miáltal a theának a kivánt szint megadhatja.

A különféle faju theák nevei legtöbbnyire a helytől veszik eredetüket, hol teremnek, vagy pedig sajátságos alakjuktól. Igy Bohea, ama hely neve, hol e thea terem, nem pedig különös fajának megjelölése; Sunglo szintén átalános neve a zöld theáknak, melyek a Kiangsu magaslatokról származnak. Tekintve a nagy munkát, mit a thea kiván, és a nagy utazásokat, a vidékekről a fővárosba, (gyakran 1000 mértföldnyiről) meglepő, hogy Cantonban a jobb faju thea fontját 36 krjával meg lehet kapni.

A különféle thea-nemeket, szineik szerint igy tesszük össze: 1) A barna vagy fekete: Bohe, Congo, Campoe, Souchong, Pecco: 2) zöldek: Singlo, Tonkay, Haysan, Tchi, Aljofar, Soulong, császár- vagy virág-thea.

Végül közöljük t. olvasóinkkal a rendelvényt, melyet a nagy császár Tchin-Long egy dicsköltemenyben adott, mely sok időig minden chinai thea asztalon állt:

„Gyönge tüzre tégy egy három láb magas edényt, melynek szine és alakja arra mutat, hogy régen használják; töltsd meg olvasztott, tiszta hóvizzel, és hagyd addig forrni, a mig elegendő, hogy benne a hal fehérre, a rák pedig pirosra föjjön. Azután öntsd ki egy Juföldből készült csészébe, a legizletesb és legfinomabb levelekre. Azután hagyd pihenni, mig a gőz fölszáll, és fölületén még csak könnyüköd úszik. — Ekkor idd meg hirtelen e drága italt, mely az emberi szenvedés öt főokát megszünteti. Érezni és élvezni lehet a drága nyugalmat, mit ez élv nyujt, de azt leirni lehetlen."

—r—p.

TÁRCZA.

Egyletek és közintézetek.

* A Kisfaludy-Társaság egyes pártolói könyvkiadványai után számos tudakozódások történvén olyanok részéről, kik nem tartoznak a Kisfaludy-Társaság pártolói közé, a társaság elhatározta, hogy azon pártolói könyveket, melyekből még néhány példány fenmaradt, könyvárusi forgalomba bocsátja, azonban tetemesen magasabb ár mellett, mint amennyibe azok a pártolóknak kerültek. A Társaság bizományosa e könyvekre nézve Ráth Mór ur, az áruba bocsátott könyvek pedig a következők: 1) A mi nótáink. Eredeti regény Abonyi Lajostól. Négy kötet. Ára 4 frt. — 2) Esmond Henrik. Regény Thackeraytől, ford. Szász Károly és Szász Béla. Két kötet négy füzetben. Ára 4 frt. — 3) Molière vigjátékai. Ford, Kazinczy Gábor. Két kötet. Ára 2 frt. — 4) Antonia. Regény Sand Györgytől, ford. Greguss Ágost. Egy vastag kötet. Ára 1 ft 50 kr. — 5) A századok legendájából. Hugó Viktor után ford. Szász Károly. Egy kötet, ára 1 frt. — Jegyzés. Bede Ádám, regény Elliot Györgytől, ford. Salamon Ferencz, és a Külföldi népdalok, Greguss Ágosttól, teljesen elfogytak. — Camoens Luziádáját Greguss Gyulától csak azok kaphatják meg, kik magukat az 186⁴/₅-ik évi folyamba pártolókul iratják be. Pesten aug. 25-én 1865. Greguss Ágost, a Kisfaludy-Társaság helyettes igazgatója.

* A Dunagőzhajozási társulat ez idén már 5,325,654 forintot vett be, tehát 147,949 frttal többet, mint tavaly ugyanez idő alatt. — Hivatali és szolgaszemélyzete pedig még magyarországi hajóin se tud magyarul.

Irodalom és müvészet.

* Petőfi legujabb arczképe. A „Kol. K." irja: Demjén László helybeli könyvárusunknál alkalmunk volt láthatni Petőfi Sándor sziunyomatu arczképének néhány próbanyomatát. Kétségen kivül e kép a legszebb, minden eddigi kisérletek között. A költő és katona a legszerencsésebben van egyesitve az előttünk álló alakban, mely Demjén Lászlóné asszony ügyes ecsetje alól került ki. A szinezet élénk, de különösen a jelmezen akad meg a néző szeme, mely olyan jól illik Petőfi emelkedett kifejezésü arczához. A képen a költő szabadban áll, baljával kardjára támaszkodva, tekintete a messze elterülő tájon tévedez. Jobbjában iratcsomót tart, a szomoru emlékü 1849 felirattal. E szépen sikerült kép bolti árát még nem tudjuk, mig a példányok Berlinből mind meg nem érkeznek: annyi azonban bizonyos, hogy aránylag a legjutányosabb lesz minden eddigi arczképei között. Megrendeléseket folyvást elfogad Demjén László könyvkereskedése.

* Liszt Ferencz hangversenye minden tekintetben a legfényesebben sikerült. A roppant számu közönség — köztük feltünőleg sok idegen, kik egyenesen öt hallhatni jöttek Pestre — egészen el volt bájolva és ragadtatva a zongora-király utólérhetlen tökélyü s nehézséget nem ismerő játéka előtt. Minden darabja egyiránt gyujtott, de legnagyobb hatást legalább a mi kedélyünkre „Assisi sz.Ferencz beszélgetése a madarakkal" czimü legendája tőn; o naivságában fölülmulhatlanul bájos darab, mint hangverseny-mü is a legháláshb, alkalmat nyujtván a zongora-király korláttalan virtuozitásának bemutatására. A hangverseny végén Liszt a közönség zajos és tartós kérésének engedve a „Rákóczy indulót" is eljátszta, s azzal mint képzelthetni, még magasabbra fokozta a lelkesedést.

* Libay Lajos festész hazánkfiát — irja a „P. N." — ki a nyári idényt rendesen a gasteini fürdőben tölti, a porosz király valamint tavaly, ugy az idén is megtisztelte látogatásával, s közel egy óráig mulatván Libay nyári műhelyében, nagy élvezettel forgatta a szebbnél szebb rajzokkal és vázlatokkal telt albumokat Libay utánozhatlan gyöngédséggel másolja a természetet, könnyedén szinezett finom rajzai, mint azon vidékből elhozható emlékek, nagy becsben állanak a gasteini fürdő-vendégek előtt. A porosz király ezuttal ismét két gastein-vidéki nagy rajz elkészitésével bizta meg müvészünket.

* Uj magyar szobrász. Örömmel olvassuk a „M. S."-ban: „Magyar szobrászaink kis serege egy jeles fegyver-, illetőleg vésőfogható taggal szaporodott meg Aradi Zsigmondban, ki ez idő szerént Milanoban folytatja tanulmányait, melyeknek legujabb s kétségtelenül legbiztatóbb gyümölcsét állitá ki a „magyar képzőmüvészeti társulat" néhány nap előtt megnyilt uj sorozatu tárlatában. Egy fiatal nőalakot, a „Busongó Rómát" ábrázolja ez, mely nemesen egyszerü stylje, az arcz megkapó kifejezése s az attitude beszédes volta által méltán ébresztett közfigyelmet müértőknél s a nagy közönségnél egyaránt. A fiatal müvész télire Rómába megy, hogy ott a nagy mesterek örök mintáin magasabb kiképeztetést nyerjen.

* „A herczeg Eszterházy katastrofa" Veszely József uradalmi főfelügyelőtől néhány nap alatt magyarul is meg fog jelenni.

* Liszt Ferencz sz. Erzsébet oratoriumát Dunkl bécsi müárus fogja kiadni, „Ave Máriája" pedig Rózsavölgyinél jelent meg.

* Doppler Károly f. hó 20-ikán utazott el Bécsből Stuttgartba, hogy az ottani udvari szinháznál a karmesteri állomást elfoglalja.

* Bécset ismét nagy müvészi veszteség érte! Waldmüller, az ismert nevü bécsi festész és akademiai nagy birü tanár e hó 23-ika éjelén Bécsben elhalálozott.

Budapesti hirek.

* Közbiztonsági intézkedés. A városi hatóság által fölterjesztett azon inditvány, hogy a személyszállitás a Dunán Buda és Pest között 12 lábon fölüli vizállásnál, nagy szélvész- és jégtorlásnál megszüntetendő volna, a helytartótanács által helybenhagyott s ezen rendelet megtartására a lánczhidtársulat és a főkapitányi hivatal utasittatott. — Nem rég irták a lapok, hogy Párisban oly csolnakokkal tettek kisérletet, melyek szerkezetüknél fogva mind a fölfordulás, mind az elsüllyedés ellen biztosítva vannak. Nem jó lenne-e bővebben utána járni a dolognak. A hatóság már figyelmeztetve volt ez uj találmányra! — Pedig Európában Buda-Pest városa venné e fölfedezés legtöbb hasznát.

* Boér Ignácz jó hirü kisdedóvó intézetében az évi vizsgálat f. hó 30-kán ment végbe, s a nagy szám-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

mal egybegyült szülők és a nevelés-ügy barátai nagy örömmel győződtek meg ez uttal is, hogy a derék nevelő folyvást mindent elkövet, hogy intézetének sok éven át föntartott jó hirét növelje és a gyermekeik jövőjét szivükön viselő szülők bizalmát megtartsa.

* Az Eszterházy-család összes tagjai Bécsbe értekezletre vannak összehiva. Ez értekezlet a napokban fog megtartatni, s tárgyát herczeg Eszterházy Pál vagyoni viszonyai fogják képezni.

* Reitter mérnök terve Pest ármentesitése s a Duna-csatornára vonatkozólag mult szombaton került tanácskozás alá, Pestvárosának egy épen e czélra összehivott külön ülésében. Az előterjesztett munkálat roppant tetszéssel fogadtatván, határozatba ment, hogy e tárgy külön bizottmány elé terjesztessék. E bizottmányban részt venni következő urak kérettek fel: gr Andrásy Gyula, Csengery Antal, Deák Ferencz, b. Eötvös József, Érkövy Adolf, Fuchs Rudolf, Ferro Dániel, Gschwindt Mór, Herrich Károly, Hollán Ernő, Jókai Mór, b. Kemény Zsigmond, Kochmeister Frigyes, Klauzál Gábor, Perger Ignácz, Preuszner József, gr. Széchenyi Ödön, Somssich Pál, Űrményi József. E bizottmány javaslata esetén felterjesztené a tervezetet a m. kir. Helytartótanácshoz, mely azt az orsz. gazdasági egylet, kereskedelmi kamra és a főépitészi hivatal tagjaiból alakitandó bizottmányhoz, szakértő vélemény kihallgatása végett áttenné. Addig is az eredeti tervek a redoute-épület kisebb termében naponkint d. u. 3 — 6 óra közt közszemlére lesznek kitéve. A gyülésben egyes hangok is hallatszottak, melyek az egész ügyet ő Felsége elé kivánták terjesztetni, hogy az a királyi propositio alakjában a legközelebbi országgyülés határozata alá kerüljön. Mindebből örömmel látjuk, hogy e, Pest és az egész országra nézve oly fontos terv Pestváros hatósága által az azt méltán megilletö buzgalommal karoltatott fel.

* A nemzeti szinházban egy takarék-pénztár létrehozásával foglalkoznak. Egy részvény 12 frtba kerülne — 1 frt havi fizetéssel. A részvény kamatositása csak 10 év lefolyása után kezdődnék.

* Frecskai László nevü fiatal festészre hivja föl a „Hon" a müárusok és képeslapok szerkesztőinek figyelmét, ki igen szépen rajzol fára s kőre. Ki többet tudni, folyamodjék a „Hon" szerkesztőségéhez.

* Az elsö kávés dalterem — Café Chantant — Pesten is megalakult, és pedig Diamant bérlőnak ujvilágutczai kávéházában. — De csak részben magyar előadással. Tegnap nyilt meg, nem nagy közönség előtt. (Ma már be is zárták).

* Az Erdélyből közlött cholera-hirek hála Istennek egészen alaptalanok. Ott — mint a „K. Közlöny" irja még eddig semmit sem tudnak róla.

* A selmeczbányai takarékpénztár alapszabályai helybenhagyatván, ez intézet legközelebb meg fog alakulni.

* (Halálozás). Eltér Antal, az egyetemi dalárda szakavatott karmestere, a legerőteljesebb férfikorban levő közszeretetü egyéniség, tegnapelőtt elhunyt. Temetése tegnap délután nagy közönség és a helybeli dalárdák kiséretében folyt le.

* Az elsö magyar iparbank részvényesei jövő hó 23-ára rendkivüli ülésre hivatnak össze.

* A pestvárosi hatóság elhatározta, hogy a városligeti tó kiásatását még ez év folytán befejezteti. Valahára!

* Az aldunasori uj rakparton már megkezdték az uj vonal „beton"ját lerakni. A vizhatlan mészből készült alap-ágyazatot a rendes vizfenéknél 10 lábbal mélyebb fenékre rakják, s erre jön majd a faragott kőfalazat. A munka éjjel-nappal foly.

* Suhr lovar-társulata ismét Pestre jö. Nem jó hir a nemzeti szinházra nézve, melynek épen tőszomszédságában engedtek tanyát ütni.

* A magyar orvosi nyugdijintézet ügye anynyira ki van fejlesztve, hogy — mint a „Gyógyászat" reméli — a közel hatszáz aláiróval biró társulat a m. orvosok és természetvizsgálók pozsonyi nagygyülésén meg fog alakulni.

* (Kitüntetés.) Napoleon császár Gerold Móriczot mint a „Gerold Károly és fia" bécsi könyvkereskedés főnökét, a „Julius Caesar" német forditásának kiadóját, a becsületlegio kis keresztjével tüntette ki. Lám, speculatióval is lehet érdemkeresztre tenni szert, csak hogy jól kell speculálni. — Ez a kitüntetés talán a forditót is megillette volna hasonló joggal.

* A Bunkó Ferencz zenekarát Brüsse a hamburgi Tonhalle tulajdonosa, 1200 tallér havi fizetés mellett négy hóra szerződtette. Ennek letelte után e derék zenekar Párisba megy. Nem féltjük. Mindenütt becsületet fog vallani.

* Egy szegény, kéz és láb nélküli leányt mutogatnak most Pesten. A szegény teremtés pusztán szájával több rendbeli női munkát végez. Akik látták, nagyon leverő látványnak mondják.

* A cholera-hirek alkalmából a „Gyógyászat" irja: Minthogy a cholerajárvány Egyptomból mindig jobban és jobban huzódik észak felé: a hatóságok szükségesnek látták Bécsben az elöleges intézkedések megkezdését, mire nézve nagyszámu bizottmány már f. hó 23-án kezdé meg működését. Működésének főbb tárgyai: a kutak vizének megvizsgálása, a csatornák, utak, utczák és árnyékszékek tisztitása és tisztántartása, amennyire lehet fertőtlenitő szerek által is, a lakok fölötti őrködés, különösen hogy sok egyén együtt ne lakjék, — az élelmi szerek ellen őrzése, különösen a piaczokon, — ételosztó intézetek fölállitása szegények számára, kórházak felszerelése az egyes városrészekben, valamint a szegények ápolására rendelt orvosi, ugy a beteg szállitását eszközlő személyzet szaporitása stb. — Hasonló intézkedések történnek Berlinben és egész Poroszországban, — és Pesten? Tudva levő dolog, hogy nálunk a kutak nagy része — néha csupa komoditásból — kanálisok, árnyékszékcsatornák stb. mellé van épitve, s tartalmuk inkább hasonlit sárga pocsolyához, mint ivóvizhez; — minélfogva városunk orvosi rendőrségének sem mondhatunk egyebet, mint: „Eredj és tégy hasonlóképpen!" (Hát a vizvezeték — hol késik az akták homályában?!).

* Öngyilkosság. A nemzeti szinház conservatoriumának egy növendéke, egy fiatal, alig tizenhét éves leányka, magát megmérgezte. Iszonyu!

Vidék és vegyesek.

* Jótékonyczélu hangverseny. Vasárnap, e hó 27-én, Szécsényben (Nógrád m.) több működevelő hangversenyt rendezett az ottani kórház javára, mely alkalomból a közel vidékről is nagyszámu diszes közönség gyült össze. A hangverseny a Pulszky-féle kastély nagy termében ment végbe; a brutto bevétel mintegy 170 forintot tett. A közreműködő dilettansok jóakaratát nagy méltánylással jutalmazá a hallgatóság, mely a hangverseny után a vendéglőbe menvén át, az estét rögtönzött tánczvigalommal fejezte be.

* A „Hortobágy"-ban a következő méltán boszantó esetet olvassuk: „Figyelmeztetjük a pesti nemzeti szinház igazgatóságát, hogy a jegyek eladása körül botrányos visszaélések történnek. Ugyanis f. hó 19-én d. u. 2 órakor többen együtt zártszékjegyért küldvén, azzal utasittattunk el a pénztártól, hogy semmiféle ülőhely többé nem kapható. Azonban este 6 órakor ismét a pénztárnokhoz fordulván, — azon választ nyertük, hogy van zártszékjegy, de csak kettős árért! És valóban megtörtént, hogy közülünk — leginkább csak meggyőződés végett — a nemzeti szinház pénztáruokától kettős áron vásároltak jegyet. Akinek érdekében áll, hogy e dolog valóságáról meggyőződjék: sziveskedjék Debreczenbe Kapéczy Pálhoz fordulni, ki is, akár nevünkben, akár általunk bővebb fölvilágositással és megczáfolhatlan bizonysággal szolgáland. Több debreczeni dalártag."

* A párisi sajtó. Párisban jelenleg 860 mindennemü hirlap és folyóirat jelen meg. 1845-ben 416, 1863-ban 690 volt összes számuk. Ezek között, — mint hinni lehetne, — nem a politikai lapok a legszámosabbak közül valók, hanem az iparosok lapjai. — Párisban majd minden iparos-osztálynak, a mészárosok, asztalosok, lakatosoknak stb. megvannak a maguk lapjaik, még a rongyszedőknek is a „Journal de chiffons." A vallási elemet összesen 84 lap képviseli: 60 katb., 22 protestans s 2 izrealita; a közoktatással s neveléssel 20, a törvénytudománynyal 48, a politikai gazdászattal s kereskedéssel 48, orvostudománynyal 46, mezei gazdászat- s állatgyógyászattal 30, a természettudományok- s mennyiségtannal 28, történettel, földrajzzal, heraldikával 25, szép müvészetekkel 67, régiség- s éremtannal 10, katonai ügyekkel 16, pénzügygyel s a börzével 19, vasut-, ut-, hidépités s bányászattal 22, irodalommal 57, divat- s női munkákkal 54, a sport- s vadászattal stb. 14, szabad-kömüvességgel 4, spiritualismussal 5, bibliographiával 19 foglalkozik stb.; nő-, családs ifjusági irat 34 van, politikai lap 25, melyek közül a legrégibb a „Gazette de France" 1630 óta. Mind e lapokra az évenkinti előfizetési dij körülbelül 30,000 frankot tesz ki. A „La nouvelle regence" sakklapban oly játszmák játszatnak, melyekben minden harmadik hónapban tesznek egy huzást, s az ellenfelek sokszor ezer órányira vannak távol egymástól. A Panatelas s Londres szivar kedvelőinek külön lapjuk van, a „Le Fumeur": külön baba-ujság is van, a kis gyermekek számára a „Baby." — A legkisebb ujságnak, a „Le Lilliputien"-nek 20 példányra csak egy iv közönséges ujság-papirra van szüksége, és szinházi itésze, Mikroskope, oly picziny czikkecskét ir, melyet a közönség más külföldi lapokban is szivesen látna, hol egy-egy darabról hasáb számra irják a kritikákat.

* Julia szerb fejedelemnőnek férjétől való elválását a hivatalos lapok is megerősitik, hozzátevén, — hogy a fejedelemnő 20000 darab arany évi tartáspénzben fog részesülni.

* Dr. Essel cs. k. törvényszéki tanácsost, ki a friauli pör vizsgálatával volt megbizva, — Udinében leszurták. A tettes nem tudatik.

* Hogy ünnepelte meg Fiume Szt-István napját? E szent ünnepen, e derék városban a legnagyobb csend uralkodott. Minthogy a batóság, mint tudva van, megtiltá a magyar király ünnepének megünneplését, a város népsége a legnagyobb csend által mégis megünnepelte, s a polgárok nagyobb része e napon kivonult Fiuméből. A rendőrség a megelőző napon 19-én, mintha forradalom kitörés küszöbén álltak volna, fegyver alatt tartá magát, városi rendőrcsapatok jártak fel és alá az utczákon, s egy zászlóalj katona és fél üteg ágyu volt consignálva.

* Kivándorlás. Eperjes vidékéről közelebb 40 zsidó család indult el, Krakkó felé vevén utját, Amerikába kivándorlandó, ahová ama vidékről még többen is készülnek.

* Az eperjesi takarékpénztár ugyancsak virágzik. Ez évben 80 forint osztalékot fizetett részvényeseinek.

* Patterson, a hires angol utazó, hazánk egyik legbuzgóbb ismertetője a külföldön, jelenleg Győrben időz, Xantus barátjánál. A természet-vizsgálók pozsonyi gyülése után, hová szintén elment, ismét visszatér Győr környékére, s ott azon czélból, hogy nyelvünket megtanulja, huzamosb ideig fog mulatni.

* Arad környékén elszaporodott és rémitő pusztitást tesz a hörcsök.

* Hamar hurokra került. A „Gy. Közlöny" irja: Egy győri szabó az indóháznál mintegy 50 ezer forintot tartalmazó szekrényt lopott el, és azzal ill a berek, nád a kert! Bécsbe utazott, hol is derüre, borura vásárolt össze mindent, midőn a dolog elfogott neje vallomásaiból tökéletesen kiderült és az illető tolvaj Bécsben elfogatott. (Meg van czáfolva).

* Kettős öngyilkosság. Fogarasból irják a „Korunk"-nak, hogy az ottani várkaszárnyában a napokban két kadét meglőtte magát. Mindkettő alig 20—21 éves, szobájukba zárkozva a harmadik számlálásra lötték el fegyveröket. Az első szörnyet halt, a másiknak csak kapszlija sült el, mire a falon függő patronból ujabb kapszlit vett elé, s ujra lőtt; a golyó azonban csak állát szakitá el, mire az őrség berohant. Ez utóbbi most javulófélben van, beszélni ugyan nem tud, de sajátkezüleg irta le a fönnebbieket.

Tartalom: Török Pál, superintendens (képpel). — Ti édes perczek, költemény. — Marie-Antoinette pöre és kivégeztetése. — Kanizsa ös vára. — (képpel). — Pope. — A Ham erőd (képpel). — A Hangya. — A thea (képpel). — Tárcza: Egyletek és közintézetek. — Irodalom és müvészet. — Budapesti hirek. — Vidék és vegyesek.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Árjegyzék

FIGLER ANTAL és TÁRSA

csipke és himzések gyári-raktárukból Pesten,

a régi német-színház-épület, nagyhid-utczai sarkán.

Függönyök 3—17 ft, csipke kendők 3.50—60 ft, csipke köpenykék 10.50—60 ft ujjolag nagy valdsztékban érkeztek.
1 vég 12 röf fehér Organtin, s minden szinben 1 ft 20 kr., 1 ft 80 kr., 1 ft 90 kr., 2 ft 10 kr., 2 ft 45 kr., 2 ft 75 kr., 3 ft 45 kr., 4 ft 40 kr.
1 vég 12 röf 6/4 Moll: 3 ft, 3 ft 90 kr., 4 ft 10 kr., 4 ft 55 kr., 5 ft, 5 ft 50 kr., 5 ft 75 kr., 6 ft 50 kr., 6 ft 75 kr., 7 ft 15 kr., 7 ft 50 kr., 8 ft, 8 ft 75 kr., 9 ft 30 kr., 10 ft 25 kr., 14 ft 70 kr.
1 vég 12 röf Batist Claire: 5 ft 30 kr., 5 ft 80 kr., 6 ft 50 kr., 7 ft, 7 ft 50 kr., 7 ft 75 kr., 8 ft 50 kr., 9 ft 25 kr., 9 ft 55 kr., 10 ft, 11 ft 20 kr. 12 ft, 13 ft 70 kr.
1 vég 12 röf Batiszt: 5 ft 75 kr., 6 ft 50 kr., 7 ft, 7 ft 70 kr., 8 ft 40 kr., 9 ft 30 kr., 10 ft 12 kr., 10 ft 80 kr., 11 ft 50 kr., 12 ft 50 kr., 13 ft 90 kr., 15, 16, 17 ft.

Pergal 6/4 8/4 mindennemü fajtu.
Mouslin 6/4 8/4 sima és virágos.
Tarlatán, Creppe, Illusion minden szinben.
Pamut- és selyem-csipke-szövetek.
Csipkék czérna-, pamut- és selyemből.
Ara-, kalap- és főkötő-fátyolok.
Bárbok moll-, czérna-, csipke- és selyemben.
Gallérkák moll-, batist-, bruxelles- és crepp ből.
Gallérkák kézelővel szintén.
Chemisettek szintén
Zuáv ingecskék 1 ft 50 krtól kezdve.
Alsó szoknyák 1/4 és egész himzett: 3 ft 50 krtól 12 frtig.
Betétek és szegélyek 22 krtól kezdve.
Zsebkendők moll- és valódi batistból.
Crinolinok, amerikai és mindenféle.
Függönyök, csipke, és mouslin-szövetü.
Csipke, nagy-kendők, Rotonde- és Beduin köpönyegek.
Reczék, fejdiszek és negligé fökötök, és minden e szakba vágó női piperék a legolcsóbb gyári árakon.

A legnagyobb vászonruha-raktárban

váczi-utcza YPSILANTI-hoz Pesten,

kaphatók a legolcsóbb árakon és legnagyobb választékban, mindennemü fehérnemüek férfiak, hölgyek és gyermekek számára, ugymint:

20000 darabnál több **férfi-ingek rumburgi vagy hollandi vászonból,** darabja 3 frt, 3 frt 25 kr., 3 frt 50 kr., 4 frt, 4 frt 50 kr., 5 frt, 5 frt 50 kr., 6 frt, 6 frt 50 kr., 7—8—10—12 frt.
10000 darabnál több **szinesférfi-ingek**, 1000 különböző mintában, régibb mintája 1 frt 80 kr., 2 frt, legujabb minták és legdivatosabban varrva 2 frt 50 kr., 3 frt
Fehér pamut-madapolán férfi-ingek, 1 frt 75 kr., 2 frt, 2 frt 50 kr., 3 frt
Férfi-gatyák vászonból, magyar vagy félmagyar mintára 1 frt 75 kr., 2 frt 2 frt 25 kr., 2 frt 50 kr., 3 frt, 3 frt 50 kr.
Női-ingek rumburgi vászonból, simák 2 frt 25 kr., 2 frt 50 kr., 3 frt, 3 frt 50 kr., 4—5 frt.
Női-ingek rumburgi és hollandi vászonból himezve. 4—5—6—7 frt, 7 frt 50 kr., 8—9—10 frt. **schweitzi és franozia mellmustrával** 4 frt, 4 frt 50 kr., 5 frt, 5 frt 50 kr., 6—7 frt.
Fiú-ingek vászonból, 4 éveseknek: 1 frt 80 kr., 2 frt 10 kr., 6 éveseknek: 1 frt 85 kr., 2 frt 40 kr., 8 éveseknek: 2 frt, 2 frt 45 kr., 10 éveseknek: 2 frt 10 kr., 2 frt 65 kr., 12 éveseknek: 2 frt 40 kr., 2 frt 90 kr., 3 frt 50 kr. 14 éveseknek: 2 frt 65 kr., 3 frt 15 kr., 4 frt 20 kr., 16 éveseknek: 3 frt, 3 frt 50 kr., 4 frt, 4 frt 50 kr.
Szines fiú-ingek, 4 éveseknek: 1 frt 25 kr., 6 éveseknek: 1 frt 40 kr., 8 éveseknek: 1 frt 55 kr., 10 éveseknek: 1 frt 75 kr., 12 éveseknek: 2 frt, 14 éveseknek: 2 frt 10 kr., 16 éveseknek: 2 frt 20 kr.
Mindennemü **téli alsó-mellények, nadrágok**, **harisnyák** és egyéb téli czikkek férfiak és hölgyek számára, nagy választékban.
Föraktár a legjobb **amerikai krinolinoknak**, fehér vagy hamuszin, darabja 3 frt 50 krtól 6 frtig, vörös 5 frttól 8 frtig.
Szines alsó-szoknyák legfinomabbak, darabja 6 frt 50 kr., 7 frt, 7 frt 50 kr.
Ferstel orvos tyúkszem-irtószere egy üvegecske 50 kr.
És sok egyéb kész fehérnemü czikkek, melyekről az árjegyzék kivánatra bérmentesen elküldetik.
Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat **rumburgi-, hollandi-, irlandi-, creas-** és **bőrvásznakban** a legolcsóbb gyári árakon.
Vásszon-zsebkendők, tucatja 3 frt, 3 frt 50 kr., 4 frt, 4 frt 50 kr., 5 frt, 5 frt 50 kr., 6 frt, 7 frt 50 kr., 8—9—10 frttól egész 20 frtig.
Törülközők, tucatja 5 frt 50 kr., 6 frt, 6 frt 50 kr., 7—8 frttól 16 frtig.
Szines ágyi kanavász, vége 9—10—11—12—13—16 frt.

Valóságos vászon-asztalnemü.

Asztalkendők tucatja 5 frt 30 kr., 6 frt 20 kr., 6 frt 60 kr., 7 frt 50 kr. 8—9 frt.
Abroszok minden nagyságban 6 személytől 24-ig. **Asztali készletek** 6, 12, 18 és 24 személyre. Legjobb minőségü **kötő-czérna** csomója 1 frt 20 kr. és 1 frt 60 kr.
Nagy választás **ágyteritők, pique-** és **trioot-paplanokból**, **kávéskendők** és minden e nembe vágó czikkekből.
Raktárunkban vett czikknél nagy előnyül szolgál az, hogy miuden megvett, az árjegygyel ellátott czikk 14 nap alatt nemcsak kicserélhető, hanem egyszersmind ki nem elégitési esetben az ár vissza is adatik.
Szállítások minden irányban, az ár előleges beküldése mellett vagy utánvétellel gyorsan és legjobban eszközöltetnek, úgyszinte mindennemü megrendelések minta szerint leggyorsabban elkészittetnek.

Kollarits József és fiai.

KANITZ C.

papir-raktára

Nagyhid-utcza a „fehér hajó" kereszthazban 6. sz.

ajánlja jól rendezett tárát mindennemü

papir- és irodai szerekből.

Különös figyelembe ajánlja az igen diszesen kiállított

levélpapirokat és látogatójegyeket

bámulatos olcsó áron, u. m.

100 db levélív névvel vagy czimerrel domboru nyomásban — frt 50 kr.
100 „ ugyanaz, borítékkal együtt diszes tokban . . . 1 „ — „
100 „ igen finom levélív „ „ „ . . . 1 „ 35 „
100 „ látogatójegy lithografirozva dupla lakpapiron . . — „ 80 „
100 „ „ domboru nyomással „ . . — „ 80 „

Irásbeli megbizások, az öszlet beküldése vagy postai utánvét mellett legpontosabban és legjobban teljesitetnek.

Csak a jelen

pesti vásár alatt

mindennemü vászonáruk végképeni eladása,

nagyhid-utcza 14. sz. alatt, Warman-féle házban.

Ez alkalommal egy megbukott **csődtömegéből** átvett rumburgi és hollandi vásznak, rumburgi asztal-készletek, törülközö-kendők, kanavá-znak, és 2000 darab a legszebb rumburgi vászon férfi és női ingek, melyek minőségére nézve kitünők és olcsók

50% a gyári áron alól olcsóbbért

el fognak adatni.

A vásznáruk valódiságaért és teljes rőfmértékért jótállás biztositatik.

Férfi-ingek, a legjobbféle rumburgi vagy hollandi vászonból, melynek ára ezelött 6, 8, 10 ft, vzlt, most csak 3, 4, 5 forint a legfinommabbak

Férfi-gatyák, valódi rumburgi vagy bázi vászonból, a magyar gatyák 1 db. ára 2 frt félmagyar 1 ft. 60. kr.

Női-ingek, rumburgi vagy hollandi vászonból, melyeknek az ára ezelött kétszerannyi volt, most csak 2 ft. 80 kr. 3 ft. 40 krig a legfinomabbak.

Női-ingek, rumburgi vagy hollandi vászonból, finom himzéssel, melyeknek az ára ezelött háromszor annyi volt, most csak 3 ft. 50 kr. 4—5 frtig a legfinomabbak.

1 tuczat kisebbszerü fehér vászon zsebkendö, előbb 2—4 ft., most csak 1 ft. 20 kr — 2 ftig.

1 tuczat nagyobbszerü fehér vászon zsebkendö, előbb 4—8 ft., most csak 2 ft. 50 kr. — 4 ftig.

1 tuczat legnagyobbszerü rumburgi vászon szebkendö, előbb 10—15 ft., most csak 5—7 ftig.

1 db. damasz aszt. teritö 6 személyre, most csak 5, 6, 7—8 ftig a legfinomabbak.

1 db. damasz asztalteritö 12 személyre, most csak 10, 12, 15—16 ftig a legfinomabbak.

1 tuczat cseléd- vagy konyhakendö most csak 2 ft. 50 kr.

1 tuczad damasz asztalkendö vagy damasz törülközö-kendö 5, 6. 7—8 ftig a legfinomabbak.

1 vég 30 röfös jóféle fehér foualvászon, előbb 18 ft., most csak 9 ft.

1 vég 30 röfös kitünö kreaszvászon, előbb 22 ft., most csak 11 ft.

1 vég 37 röfös kézifonatvászon, előbb 28 ft., most csak 14 ft.

1 vég 30 röfös rumburgi vászon, előbb 30 ft., most csak 15 ft.

1 vég 40 röfös hollandi czérnavászon, előbb 28 ft., most csak 14 ft.

1 vég 38 röfös rumburgi czérnavászon, előbb 35—40 ft., most csak 15—20 ft.

1 vég 50 röfös hollandi vászon, előbb 40—60 ft., most csak 20—25 ft.

1 vég 50 röfös legfinomabb irlandi vászon előbb 50—60 ft., most csak 25—30 ft.

1 vég 54 röfös kitünö rumburgi vászon, most csak 25, 27, 29, 33, 36, 40—50 ftig a legfinomabbak.

Mesés olcsó áron kaphatók továbbá 8/4 és 9/4 röfös széles vásznak lepedőkre varrás nélkül, vászon és gyapot csinvat, kanavásznak s a legszebb cachemirok, asztal- és ágyteritők minden szinben.

Mindazok, kik 25 forinton tul áruczikkeket vásárolnak, az összeghez megfelelöleg, egy igen csinos tárgyat kapnak ráadásul.

Levélbeli megrendelések a pénzösszeg beküldése mellett vagy postai utánvéttel, a leglelkiismeretesebben teljesitettnek.

A levelek ekép lesznek czimzendők:

„An S. Meth, grosse Brückgasse Nr. 14 Pest."

Férfiingek megrendelésénél a nyakbősége szükségeltetik.

Pest, 1865. A kiadók, Gyurian és DEUTSCH TESTVÉREK, gyorssajtónyomása. (2 sas-utcza 5. sz.)

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.